

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Střelecké spolky v Plzni v 19. století

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Mrázek

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Jan Kilián Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni:

.....

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Střelecké spolky.....	6
2.1. Obecná historie.....	6
2.2. Členství a činnost střeleckých spolků.....	12
2.3. Výstroj a výzbroj.....	16
2.4. Střelnice a střelecké terče.....	17
3. Plzeňští ostrostřelci v 19. století.....	19
3.1. Úvod.....	19
3.2. První polovina 19. století.....	20
3.3. Vyjednávání o novém praporu sboru.....	22
3.4. Slavnost svěcení praporu.....	24
3.5. Rok 1866.....	31
3.5.1. Ocenění Josefa Bubníka.....	31
3.5.2. Prusko - rakouská válka.....	32
3.6. 1867 - 1870.....	37
3.6.1. Převoz korunovačních klenotů.....	37
3.6.2. Stavba národního divadla.....	37
3.6.3. Slavnost na počest A. J. Puchmajera.....	37
3.6.4. Spolek svobodných střelců.....	38
3.6.5. Slavnost na počest Š. Hněvkovského.....	38
3.7. Rok 1871.....	39
3.7.1. Návštěva Plzně Rudolfem Habsbursko-Lotrinským.....	39
3.7.2. Setkání u Kyšic.....	40
3.8. Rok 1872.....	42
3.8.1. Pohřeb Josefa Bubníka.....	42
3.9. Rok 1873.....	43
3.9.1. Zvolení nového velitele.....	43
3.9.2. Oslava Giseliny svatby.....	44
3.9.3. Majetkové vyrovnání.....	44
3.9.4. Zakoupení nových pušek.....	45
3.9.5. Slavnost na počest J. Jungmana.....	45
3.9.6. Zřízení kanceláře sboru.....	46
3.9.7. Rakouský císař v Plzni.....	47
3.9.8. Audience u císaře.....	48
3.9.9. Pomník J. F. Smetany.....	49
3.10. Rok 1875 až po zánik spolku.....	51
3.10.1. Změny na střelnici.....	51
3.10.2. Střelecká soutěž.....	51
3.10.3. Zánik plzeňských ostrostřelců.....	52
4. Malované terče.....	54
5. Závěr.....	57
6. Summary.....	58
7. Seznam použitých pramenů.....	59
8. Seznam použité literatury a internetových zdrojů.....	59
9. Seznam obrazových přílohy.....	62

1. Úvod

Ve své práci se zaměřuji na Plzeňský ostrostřelecký spolek, který stejně jako ostatní ostrostřelecké organizace rozesté po celé Evropě plnil významnou roli ve společenském životě místního obyvatelstva.

Střelecké soutěže a velkolepé slavnosti byly událostmi, které se nesmazatelně zapsaly do historie města Plzně. Jejich slavnostní pochody doprovázející většinu průvodů a akcí ve městě dodávaly vznešenost a lesk daným akcím. Držení stráže v obě nepřítomnosti vojsk pak přinášelo tolik potřebný klid v rozbouřených válečných dobách.

Téma Plzeňského střeleckého spolku jsem si vybral především ze dvou důvodů. Prvním je můj dlouhodobý zájem o střelné zbraně všeho druhu od luků přes kuše až po moderní automatické zbraně dnešní doby. Druhým a o poznání prozaičtějším důvodem je místo mého narození i současného trvalého bydliště, kterým je město Plzeň.

Protože se Plzeňskému ostrostřeleckému spolku do dnešní doby věnovaly vědecké práce jen okrajově, je účelem této bakalářské práce využít dochované archivní materiály, komplexně zmapovat činnost tohoto sboru v devatenáctém století a zasadit ji do kontextu zbylých evropských spolků. Popisuji tedy nejen samotnou historii a významné události plzeňského sboru nýbrž i vývoj ostrostřeleckých spolků samotných.

Má práce se dále zabývá i členskými základnami ostrostřelců, z kterých se dá vyvodit celkové postavení spolků ve společnosti, jakož i honosnost jejich výstroje a výzbroje. Zmiňuji se rovněž o vývoji střelnic včetně té plzeňské a vnitřních záležitostech spolků a jejich každodenní činnosti a agendy.

Stejně tak bych ve své bakalářské práci rád popsal roli, kterou plzeňský ostrostřelecký spolek hrál v obecných dějinách města Plzně i českých zemí a rovněž na někdy až překvapivě významné historické osobnosti, které se staly součástí dějin tohoto sboru.

Vzhledem k cílům své práce budu v obecnější části textu čerpat z již dostupných odborných publikací, mezi kterými považuji za nejdůležitější pro svou potřebu Střelecké

spolky východních Čech a jejich malované terče od Petra Kmoška, Ve znamení Viléma Tella: Střelecké spolky na Teplicku a jejich terče od Jana Kiliána a Pavlíny Bouškové a publikaci Poličští ostrostřelci od Stanislava Konečného. V části o Plzeňském ostrostřeleckém spolku čerpám převážně z inventáře Ostrostřelci v Plzni 1776-1877 sestaveným v roce 1977 PhDr. Jaroslavem Doušou v Archivu města Plzně a publikace Františka Herolda: Památné události c. k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni. Některé archivní prameny včetně nejcennějších střeleckých relikvií byly bohužel ztraceny během nacistické okupace a dostupné informace tak neumožňují popsat historii plzeňských ostrostřelců podrobně rok po roce, nýbrž pouze s určitými časovými rozestupy.

Časové zasazení mé práce do 19. století jsem vybral, jelikož většina ostrostřeleckých spolků v této době prožívala svůj největší rozkvět a u plzeňského sboru tomu z hlediska dostupných pramenů nebylo jinak.

2. Střelecké spolky

2.1. Obecná historie

Vznik střeleckých spolků, bratrstev, cechů a společností se v západní a jižní Evropě datuje do období raného středověku. Existenci prvních z těchto organizací lze doložit již v průběhu sedmého století na území Španělska. Protože bratrstva plnila historicky většinou spíše náboženskou funkci a cechy funkci hospodářskou, jsou to z výše uvedených variant společnosti a spolky, které se vykonávanou agendou nejvíce přibližují plzeňskému uskupení zkoumanému v této práci¹.

Novodobé střelecké spolky začínají vznikat až na přelomu 11. a 12. století. Opravdový unikát v českých podmínkách pak představuje střelecká organizace v Hrobu, která dle zpracování dějin tamního spolku byla založena již v roce 1275.² Pravý rozmach ostrostřelců nastal ve 13. století, a to především v severovýchodní Francii, Belgii a Nizozemí. Kvůli takřka úplné absenci zakládajících listin není bohužel dodnes vyjasněn důvod zakládání těchto spolků. Údaje o nich získáváme jen z dobových záznamů, které již dokládají pouze jejich existenci, ne přesné datum založení a důvod vzniku.³

Přesto lze však vyzorovat určité znaky, které vznik všech ostrostřeleckých uskupení spojují. Tyto znaky rozdělil Theo Reintges do tří fází. Pro tu první je typické shromáždění většího počtu lidí na jednom místě – vznik obcí, trhů a měst. Ve druhé fázi vzniká soukromé uskupení za účelem provádění společné činnosti. V tomto případě se jednalo o střelbu lukem, kuší a později puškami. Členové daného spolku v tomto období vytváří své vlastní stanovy a do jejich čela se dostávají lidé schválení představiteli dané společnosti (např. městskou radou). Pro třetí fázi je pak typické potvrzení těchto organizací

---

1 PÁTKOVÁ, Hana. *Bratrstvie ke cti Božie, Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách*. Praha: KLP – Koniasch Latin Press a Ústav pro klasická studia AV ČR a Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě, 2000. s. 8-9.

2 KILIÁN, Jan a BOUŠKOVÁ, Pavlína: *Střelecké spolky na Teplicku a jejich terče*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2011. s. 27.

3 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 17-18.

nadřízenými orgány. Společně s potvrzením přicházelo udělení privilegií, pozemků, věcných či finančních darů a samozřejmě také dozor vrchnosti nad událostmi v jednotlivých spolcích. Bylo běžné, že do vedoucích pozic ostrostřeleckých uskupení byli jmenováni vrchnostenští úředníci.⁴

S druhou fází výše uvedeného rozdělení souvisí výstavba opevnění jednotlivých měst, kvůli kterým vznikla i povinnost obyvatel tyto hradby ochraňovat, strážit a případně i bránit. Tuto službu měli na starost všichni měšťané a lidé žijící v nejbližším okolí hradeb. Bohatší obyvatelé se ale často místo služby raději nechávali za úplaty zastupovat někým jiným. Města tak začala najímat dobrovolníky, především z řad řemeslníků, kteří zbraně ovládali a často i sami vyráběli. Ti se pak začínají usazovat přímo u hradeb a postupně se z nich vyvíjejí organizovaná společenství. První písemná zmínka o tomhle způsobu vzniku střeleckého spolku na českém území pochází z Prahy z roku 1348. O 12 let poté pak prikazuje Karel IV. pražským lučištníkům, aby se usazovali přímo ve věžích hradeb Nového Města pražského a Malé strany.⁵

Samotná činnost jednotlivých ostrostřeleckých spolků byla často velice odlišná. Většina uskupení vznikla z důvodu ochrany jednotlivých měst a měla takřka vojenskou strukturu. To znamená, že tyto organizace plnily pořádkové a bezpečnostní úkoly. Ty byly po postupném zřizování profesionálních armád převedeny na vojsko. Jednotlivé spolky tak byly již uskupeními především zábavnými a zaměřenými na využití volného času.⁶ To však neznamená, že již v počátcích střeleckých spolků u nás neexistovala uskupení, která vznikla čistě z potřeby zábavy. Souběžnou existenci takovýchto dvou organizací lze doložit již ve 14. století v Praze.⁷

Zcela odlišnou funkci obstarávala v počátcích střeleckých organizací část bratrstev. Některá totiž vznikla během epidemie moru v polovině 14. století a jejich posláním bylo kromě duchovních a církevních záležitostí také pečování o nemocné, umírající a rovněž pohřbívání zemřelých. Atributem jejich patrona sv. Šebestiána byl šíp, který se stal

---

4 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 19.

5 ERBEN, KAREL JAROMÍR: *Dějiny císař. výs. měšťanských ostrostřelců pražských: pamětní spis k slavnosti 500letého trvání téhož sboru*. Praha: Tisk c.k. dvorní knihtiskárny Synův Bohumila Haase, 1860. s. 4-8.

6 KONEČNÝ, Stanislav: *Poličtí ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 2-3

7 KMOŠEK, Petr: *Chrudimští ostrostřelci a jejich malované terče: historie Sboru privilegovaných měšťanských ostrsotřelců v Chrudimi a jeho malovaných terčů*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 2001. s. 15.

pojitkem jejich přerodu v organizace střeleckého rázu.⁸ Pohřební služby zůstaly součástí činnosti většiny střeleckých spolků až do jejich úplného konce.⁹

Celá historie střeleckých spolků a obzvláště její počátky byly spojeny s duchovním životem. Samotné střelení se považovalo za příklad jednoty církevního a světského života. Představitelé církevní sféry se velice rádi účastnili jednotlivých střelb ostrostřeleckých spolků a naopak pro všechny členy jednotlivých sborů byla povinná účast na mši v den spolkového patrona. Mezi ně kromě sv. Šebestiána velice často patřili sv. František, sv. Jan, sv. Uršula, sv. Jakub či dokonce i Panna Marie. Na den patrona spolku se většinou střílelo úplně nejvíce. Rovněž přijetí do spolku záviselo do jisté míry na mravní bezúhonnosti a pravověrnosti. Ve statutách jednotlivých sborů se pak dají nalézt jednotlivé křesťanské zásady platící pro členy daného spolku jako například láska k bližnímu či péče o chudé, nemocné, slabé a staré lidi. V těch nejstarších dochovaných statutách se pak náboženské motivy objevují i v samotném záhlaví dokumentů.¹⁰

Jak již bylo uvedeno výše, postupným vývojem vojenství dospěly mocnosti k rozhodnutí platit profesionální armády. To mělo obrovský vliv na historii všech ostrostřeleckých spolků. S jejich aktivním vojenským zapojením do bitevních akcí se tím pádem totiž postupně přestávalo počítat a ke konci 15. století už do válečných plánů nebyly zahrnovány takřka vůbec. K jejich zapojení do bitev po konci 15. století docházelo jen zcela výjimečně.¹¹ V průběhu následujícího století a především během třicetileté války ztrácí střelecké spolky už úplně i ten poslední strategický význam. Bitvy se v této době přesunují z městských hradeb na rozlehlá prostranství a přímo v městech vznikají vojenské posádky. Pro udržení běžného pořádku jsou využíváni v městech drábové. Bitevní vřavu tak mohli střelci spatřit spíše jen díky ojedinělým případům dobrovolnictví. Tito muži pak vstupovali například do vlasteneckých legií.¹² Poslední výjimku tvořil útvar složený z lesníků, revírníků, puškařů a členů pražského střeleckého spolku, který byl nasazen ještě

---

8 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 22-23.

9 Srovnání KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští. ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 13.; KREJČÍ, Radek: *Vysokomýšští střelci v průběhu dvou století*. Vysoké Mýto: nákladem autora, 2000.; MACKOVÁ, Marie: *Spolky ostrostřelců a jejich postavení ve venkovských městech druhé poloviny 19. století*. Praha, 2000. s. 231.

10 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 24.

11 SCHILDBERGER, Vlastimil: *Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století*. Brno: Brněnský městský střelecký sbor, 2004. s. 79.

12 KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 2.

ve válkách o rakouské dědictví.¹³

V této době ale dochází také k výrazné reorganizaci střeleckých spolků a čeká je těžké období. Od poloviny 18. století se již úřady obracejí výhradně na státem řízené vojsko a na konci 18. století dochází ke zrušení všeobecné branné povinnosti a odzbrojení širokých vrstev obyvatelstva. Měšťané se měli pouze pravidelně cvičit ve střelbě a být v případě potřeby k dispozici jako zálohy pro doplnění stálé armády. Navíc samotným měšťanským střeleckým organizacím velmi nepřál Josef II. Neviděl v nich žádný přínos a měl v plánu zrušení jak pražských spolků tak i mnoha dalších mimo hlavní město. Po nástupu Leopolda II. na trůn ale nastala pro střelce příznivější situace. Vláda si postupně začala uvědomovat velkou výhodu v široké podpoře střelectví a z toho těžily i střelecké spolky.¹⁴

V nastávajícím 19. století pak dochází k opětovnému rozkvětu střeleckých spolků a nejinak je tomu také v Plzni.¹⁵

V tomto období se dají spolky opět rozlišit na dvě skupiny. Přičemž do první části spolků spadají původní stará uskupení, která ve střílení hledala pouze sportovní využití a kulturu a také ta, která se z vojenských organizací transformovala na prostředek zábavy. Tyto spolky pak žádné vojenské povinnosti neměly, nebo jich byly v průběhu let zcela zbaveny. Naopak druhá část spolků byla zaměřena spíše na branná a pořadová cvičení, která převládala nad činnostmi kulturními a sportovními. Tyto sbory byly naopak organizovány podle vojenských způsobů a platila v nich přísná kázeň a disciplína. Do druhé části zahrnujeme rovněž například zemské milice, které si budovala šlechta, města a hojně i hraniční obce. V průběhu devatenáctého století pak vznikají uniformované ostrostřelecké sbory. V nich se projevil záměr vlády nespoléhat v případě válečné nouze pouze na narychlo svolené dobrovolníky, ale pokud možno na dobře vycvičené, kvalitně vyzbrojené a císaři loajální útvary. Součástí jejich výcviku se stala i každoroční celodenní vojenská cvičení v terénu.¹⁶

Mezi uniformované ostrostřelecké spolky patřil i plzeňský sbor. Náležitost k této

---

13 LETOŠNÍKOVÁ, Ludiše: *Lovecké zbraně v Čechách*. Praha, 1980. s. 142.

14 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 61.

15 Srovnání ANTL, Theodor: *Dějiny sboru c.k. privilegovaných ostrostřelců v Třeboni*. Třeboň: nákladem sboru, 1902. s. 15.; LUGS, Jaroslav: *Střelci a čarostřelci*. Praha: Naše vojsko, 1973. s.35.; KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 2.

16 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 65.

části ostrostřeleckých organizací, které byly organizovány spíše vojenským způsobem, dokládá i označení Corps a Companie, které pro plzeňský sbor využívali v oficiální korespondenci úředníci čeští i vídeňští a které bylo vyhrazeno pouze pro vojenské útvary.¹⁷

Uniformované sbory byly i přes vojenskou organizační strukturu využity během válečných časů jen zřídka. Někteří členové se zapojili do revolučních gard v roce 1848, ale jednalo se spíše o ojedinělé případy.¹⁸ Nejrozsáhlejší zapojení ostrostřeleckých spolků do válečných aktivit přinesla Prusko – rakouská válka. V tomto konfliktu se český národ postavil takřka bez výjimky na stranu Rakouska a to včetně ostrostřeleckých organizací. I přes prokázanou loajalitu nebyly spolky přizvány přímo k vojenským tažením a plnily prakticky pouze pořádkové úkoly v jejich místě působnosti.¹⁹

Svou loajalitu rakouské moci prokazovaly ostrostřelecké spolky ve vysoké míře veřejným způsobem a stačila jim k tomu i ta nejnepatrnější záminka. I v porovnání s ostatními spolky, které rovněž dávaly najevo vděčnost a lásku ke státní moci, byla četnost vyjadřování oddanosti císaři až zarážející. Ve svých projevech loajality a svědomitém plnění pořádkových úkolů ostrostřelci neustali ani ke konci 19. století, čímž se dostali do ostrého kontrastu se snahami české politické elity, která se v průběhu let stále více přibližovala ideje státní samostatnosti jako jedinému možnému a konečnému řešení české národní otázky. Díky své nebývalé konzervativnosti byli ostrostřelecké spolky především v první třetině 20. století terčem zesměšňování ze strany ostatního obyvatelstva a cílem všeobecného odsouzení.²⁰

Závislost ostrostřelců na rakouské monarchii byla skutečně veliká a v drtivé většině nepřežily jednotlivé organizace její pád.²¹ Po vzniku samostatné republiky byly navíc v roce 1920 poslední uniformované ostrostřelecké spolky zrušeny branným zákonem.

Poslední spolky se v některých městech udržely až do doby obsazení Československa okupačními silami nacistického Německa. S německými vojáky a jejich tajnou policií ale přišly skutečně poslední okamžiky ostrostřeleckých spolků.²²

---

17 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10.

18 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Otfis, 2003. s. 67.

19 HEROLD, František: *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 80.

20 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Otfis, 2003. s. 69-70.

21 KONEČNÝ, Stanislav: *Poličtí ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 3.

22 Tamtéž, s. 14-15.

K znovuoživení tak trochu pozapomenuté tradice došlo až po příchodu Sametové revoluce. V roce 2014 jsou aktivní ostrostřelecké spolky z Chomutova, Lokte, Rakovníku, Senomat a Stříbra. Jsou sdruženi v organizaci s názvem Ostrostřelci zemí Koruny české a pravidelně se setkávají na společných akcích.²³

---

²³ Ostrostřelci zemí Koruny české. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://ozkc.majestat.cz/>.

2.2. Členství a činnost střeleckých spolků

Důvodů pro členství ve střeleckých spolcích bylo hned několik. Samozřejmě nelze pominout fakt, že pokud jste se chtěli stát součástí nějakého spolku a zapojit se tak více do veřejného a kulturního života, neměli jste až do roku 1860 v Čechách jinou možnost. Až Říjnový diplom z tohoto roku oficiálně povolil zakládání spolků. Hned v následujících letech pak byly založeny největší konkurenční spolky pro ostrostřelce. Například v roce 1861 byl založen Hlahol a rok nato Sokol.

Samotné členství ale také nabízelo několik výhod, které mohly být pro potencionální ostrostřelce lákadlem. Ostrostřelecké spolky do svých rukou postupně získaly důležitou část kulturních aktivit. Jejich slavnosti, střelecké soutěže a pochody v uniformách byly jednou z mála příležitostí, které se mohli zúčastnit takřka všichni obyvatelé dané obce. Z toho důvodu již samotné členství v organizaci, která hrála důležitý part ve veřejném a kulturním životě obyvatelstva, přinášelo osobní i rodinnou prestiž.²⁴

Pro vstup do ostrostřeleckého spolku musel uchazeč splnit hned několik podmínek. Prokazoval se manželský původ, pravověrnost a schopnost plnit finanční závazky spojené s členstvím. Střelectví bylo zábavou spíše movitější vrstvy, která byla schopna zaplatit zápisné při vstupu do spolku a také pravidelné poplatky nutné pro údržbu spolkových objektů, provoz střelnice, zaplacení munice a údržby zbraní.²⁵ Pokud navíc uchazeč bydlel v místě působnosti ostrostřeleckého spolku pouze krátkou dobu, musel dokazovat naprostou mravní bezúhonnost tzv. mravním vysvědčením.²⁶

Pokud se uchazeči podařilo uspět a stal se součástí spolku, byla mu dle jeho postavení a výše zápisného přidělena adekvátní hodnost. V čele ostrostřeleckého sboru stál velitel s hodností majora, kapitána či setníka. Jeho důstojnický sbor tvořili nadporučíci, podporučíci, nadmyslivci, podmyslivci a také vlajkonoši. V čele samotných střelců pak stál obvykle první střelmistr. Následoval druhý střelmistr a třetí střelmistr, který byl též

---

24 MACKOVÁ, Marie: *Spolky ostrostřelců a jejich postavení ve venkovských městech druhé poloviny 19. století*. Praha, 2000. s. 224.

25 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 211, s. 218.

26 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 24.

pokladníkem. Nejnižší postavení byli samotní střelci.²⁷

Členská základna střeleckých organizací se po celou dobu jejich existence rekrutovala výhradně z mužů. Z hlediska inspirace ve vojenských jednotkách a jednotlivým úkolům spolků, které byly především pořádkového a obranného charakteru jde v kontextu tehdejší společnosti o logický krok. I přes pozdější absenci vojenských povinností se členství žen ve střeleckých organizacích objevovalo jen opravdu zřídka. V případě, že se ženy přece jen staly členkami jednotlivých spolků, byla jim obvykle vyhraněna určitá aktivita, která měla především náboženskou či charitativní povahu. Z toho vyplývá, že se ženy objevovaly spíše ve spolcích, které v historii prožily fáze bratrstev, a které se tím pádem více zaměřovaly na věci církevní, motlitební, kultovní či se ve zvýšené míře zaobíraly pomocí nemocným, umírajícím a jejich pozůstalým.²⁸

Například součástí spolku plzeňských ostrostřelců se v průběhu jejich historie pravděpodobně žádná žena nestala.²⁹

Většinou byla ženám vyhrazena role divaček a doprovodu jednotlivých ostrostřelců na slavnostech a hostinách daných spolků. Ve výjimečných případech se ale ve střelbě mohly prosadit i ženy. Značně usnadněnou cestu ke slávě měly ženy šlechtického původu. Ty mohly díky svému umu dosáhnout i velkého věhlasu jako například Philippine Welser, která coby manželka arciknížete Ferdinanda Tyrolského excelovala ve střelbě lukem na slavnostním střelení roku 1570 v Innsbrucku. Naopak ženy, kterým v žilách nekolovala aristokratická krev, musely na svou příležitost ke střelbě čekat na méně významné soutěže a k samotnému střelení docházelo až po skončení oficiální části závodu.³⁰

Významnou součástí ostrostřeleckých organizací byly rovněž pocty, které samotní střelci projevovali svým čestným členům. Tohoto postavení se dostávalo pouze osobám, které byly nějakým způsobem spojeny s daným sborem a byly aristokratického původu, či se významně zasloužily o stát, město nebo samotný spolek.³¹ Čestným členem plzeňských ostrostřelců se stal například Josef František Smetana.

Samotná činnost ostrostřelců lze do jisté míry odvodit již z názvu všech spolků.

27 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/7.

28 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2003. s. 30.

29 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/7.

30 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2003. s. 31.

31 MACKOVÁ, Marie: *Spolky ostrostřelců a jejich postavení ve venkovských městech druhé poloviny 19. století*. Praha, 2000. s. 224.

Okolo střelby se v jednotlivých spolcích točila takřka vše. Dá se znovu poukázat na rozdělení Theo Reintgese, které napoví, zda se daná organizace scházela za účelem střelení čistě z důvodu zábavy, nebo se jednalo do jisté míry i o vojenské cvičení. Jednotlivé spolky se ale samozřejmě v průběhu času vyvíjely, a tak se důležitost zábavy a vojenství většinou přelévávala z jedné strany na druhou.

Nejdůležitější činností ostrostřeleckých spolků byly zcela určitě jejich střelecké slavnosti. Sami od sebe se lišily v mnoha faktorech. Například i délka slavnosti se mohla lišit od několika dnů až po několik týdnů v závislosti na počtu členů, tradici a vlivu daného spolku. Faktem ale zůstává, že se jednalo o události, kterých se zúčastňovalo vždy široké okolí, a které patřily k vrcholům společenského setkávání.³²

V počátcích vzniku střeleckých organizací se střelecké slavnosti přidružovaly k slavnostem rytířským. Dlouhou dobu se střílelo na ptáka. Později se sice střílelo na ptáka dřevěného, ale v počátcích se snad střílelo na skutečně živého ptáka uvázaného na vysokou tyč. Pták dřevěný byl pak tvořen pestrobarevnou figurínou. Ten, kdo sestřelil pravé křídlo, dostal při královských střelbách na rok hodnost pravého maršálka, a ten kdo trefil levé křídlo, byl na následující rok levým maršálkem. Pokud se někomu podařilo sestřelit celého ptáka, stal se automaticky králem střelců. Po příchodu ručnic se začala objevovat střelba do terče, u které byla rozhodující středová přesnost zásahu. Vítězem se stal ten střelec, který se trefil nejblíže středovému bodu dřevěných či papírových terčů. Jeho povinností bylo poté darovat spolku královský malovaný terč, který byl spolu s ostatními uchováván na střelnici.³³

V závislosti na zaměření jednotlivých spolků se pak kromě pořádání slavností jednotlivé sbory věnovaly i pořádkové činnosti a vojenským cvičením.

Pravděpodobně největší slavností historie jednotlivých spolků byly slavnosti svěcení praporů, které byly skutečně velkolepé a účastnilo se jich široké okolí. Prapor byl symbolem sboru a odrážel jeho tradici, vážnost a důležitost. Byl přítomen všem významnějším akcím spolku, ale i událostem církevním a společenským. Na členech sboru bylo získání co nejvýznamnější kmotry praporu a hostů samotné slavnosti. Společenské

32 Srovnání KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 13.; HEROLD, František: *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 97.

33 Srovnání KILIÁN, Jan a BOUŠKOVÁ, Pavlína: *Střelecké spolky na Teplicku a jejich terče*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2011. s. 7.; KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 3.

postavení daných osob pak ještě zvyšovalo prestiž ostrostřeleckých spolků.³⁴

Střelecké slavnosti a soutěže často doprovázely koncerty, takřka vždy hrála sborová kapela, pořádaly se taneční zábavy a mnoho jiného. To vše se dělo s železnou pravidelností každý rok, a tak není přehnané tvrdit, že spolková činnost ostrostřelců do značné míry ovlivňovala společenský a kulturní život v místech působnosti daných spolků.

---

³⁴ Srovnání *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10.; KILIÁN, Jan a BOUŠKOVÁ, Pavlína: *Střelecké spolky na Teplickou a jejich terče*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2011. s. 25.

2.3. Výstroj a výzbroj

Jak jsem již ve své práci uvedl, členství v ostrostřeleckém spolku nebylo levnou záležitostí, a stejně se to mělo i s náklady na výstroj. U sborů panovala povinnost opatřit si na vlastní náklady spolkový stejnokroj odpovídající hodnosti střelce. Podoba uniforem se lišila spolek od spolku, ale všechny vycházely z vojenských stejnokrojů té doby. Ty se začaly poprvé objevovat až ke konci třicetileté války. Od 17. do konce 18. století měly podobu vypasovaného kabátu, pod kterým se nacházela vesta s dlouhými rukávy a na nohou kalhoty pouze ke kolenům. Až s příchodem Velké francouzské revoluce se objevuje známější varianta složená z čaky³⁵, fraku, vesty, dlouhých kalhot. V druhé polovině 19. století a na počátku 20. století se oblečení zjednodušilo na nový typ čaky, kabát se šosy a dlouhé kalhoty³⁶. Původní pestré barvy byly jak u vojska tak u ostrostřelců nahrazeny barvami méně výraznými.³⁷

Není bez zajímavosti, že uvolněnější režim u měšťanských střeleckých společností oproti uniformovaným sborům se projevuje i tím, že při cvičných střelbách se střílelo v občanském oděvu. Uniformy tito střelci oblékali jen při slavnostech.

Vývoj v oblasti výzbroje byl u střeleckých organizací ještě zásadnější. V raných stádiích vzniku těchto spolků se střílelo především luky a kušemi. V této době se od sebe jednotlivé zbraně odlišovaly především výrobním materiálem, který ovlivňoval i výkon celé zbraně. Kuše vyrobená částečně z kovových materiálů byla logicky daleko účinnější než ta, která byla až na tětívu vyrobena celá ze dřeva.

Až o několik století později se vojenský vývoj posunul k prvním palným zbraním a ještě dlouhou dobu trvalo, než pušky zcela zvítězily. U ostrostřelců vybavených puškami pak k největšímu technickému skoku došlo, když si místo převažujících mosazí kovaných ručnic, které byly do jisté míry díky nabíjení zepředu i velmi nebezpečné, k puškám zvaným „zadovky“, které se nabíjely samozřejmě zezadu a umožnily rychlejší kadenci a do jisté míry i přesnější střelbu. Další obrovský technologický posun od černého střelného prachu k střelnému prachu bezkouřovému už střelecké spolky neovlivnil.

---

35 Pevná pokrývka hlavy

36 Viz Příloha č. 17

37 KUTÍLKOVÁ, Dagmar: *Vojenské odívání*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 9-12.

2.4. Střelnice a střelecké terče

Střelnice měly pro spolkový život ostrostřelců zásadní roli. Fungovaly jako základny pro setkávání členů, pro společenské akce a především umožňovaly samotnou střelbu do terčů, kvůli které ostrostřelecké spolky vznikly. Pro zřízení střelnic se nejčastěji využívaly nevyužívané plochy, louky či stráně na březích řek nebo prostory za městskými hradbami. S příchodem palných zbraní se střelnice přesouvají na okraj měst či do parkánů.³⁸

Původní střelnice nebyly nikterak honosné budovy. Naopak se jednalo o prosté přístřešky, u kterých byla vymezena většinou stromovou alejí střelná čára, na jejímž konci byl lapač kulí. Okolní aleje byly častým cílem procházek a v době slavností se v nich nacházela většina přihlížejících návštěvníků.³⁹

S rozkvětem střeleckých spolků v 19. století přišla přirozená potřeba většího zázemí. Budovy střelnic se tak stávaly mnohdy výstavními budovami, ve kterých nechyběly společenské sály a restaurace⁴⁰, které se často pronajímaly hostinským.⁴¹ Díky těmto společenským sálům se střelnice stávaly centrem kulturního dění a v některých případech si tuto funkci drží dodnes. Například v Hradci Králové lze stále nalézt původní budovu spolku, která dnes nese jméno Kulturní dům Střelnice.

Terče byly po období střelby ku ptáku papírové či dřevěné. Později se ojediněle objevují i terče mechanicky pohyblivé.⁴²

Nejzajímavějšími jsou ale bezesporu malované terče. Tyto terče se poprvé objevily

---

38 Srovnání SCHILDBERGER, Vlastimil: *Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století*. Brno: Brněnský městský střelecký sbor, 2004. s. 12.; KMOŠEK, Petr: *Chrudimští ostrostřelci a jejich malované terče: historie Sboru privilegovaných měšťanských ostrostřelců v Chrudimi a jeho malovaných terčů*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 2001. s. 65.; ANTL, Theodor: *Dějiny sboru c. k. privilegovaných ostrostřelců v Třeboni*. Třeboň: nákladem sboru, 1902. s. 56.; BURIAN, Václav: *Terče olomouckých ostrostřelců*. Olomouc: Krajské vlastivědné muzeum, 1982. s. 32.

39 KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s. 116 – 117.

40 KILIÁN, Jan a BOUŠKOVÁ, Pavlína: *Střelecké spolky na Teplicku a jejich terče*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2011. s. 6.

41 HEROLD, František: *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 96.

42 Srovnání KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003.; HEROLD, František: *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 96 – 97.

už v průběhu 17. století a byly malovány převážně místními malíři. Slouží tak i jako doklad úrovně umění v oblasti původu daného spolku. Témata zobrazená na terčích jsou velice rozmanitá. Objevují se motivy biblické, lovecké, historické, vojenské ale i zobrazení jednotlivých střelců a střelnic. Jak jejich název napovídá, jsou většinou poškozeny střelami samotných ostrostřelců. Střelba na ně ale probíhala spíše symbolicky. Pro soutěže byly využívány terče dřevěné a papírové. Malované terče nechával zhotovit většinou vítěz královské střelby. V 19. století začaly být tyto terče hojně využívány k ozdobení spolkových střelnic, kde přispívaly k atmosféře daného místa.⁴³

---

43 KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci*. Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998. s. 5 – 6.

3. Plzeňští ostrostřelci v 19. století

3.1. Úvod

První zmínku o organizaci ostrostřelců složené ze zástupců plzeňských měšťanů lze datovat do roku 1659. V tomto roce byly plzeňskému sboru slavnostně potvrzeny jeho privilegia. Význam sboru podpořilo v roce 1697 obdržení dvou praporů od císaře Leopolda I. do majetku ostrostřelců. Každoročně pořádané ostrostřelecké soutěže na „Obcizně“⁴⁴ se záhy staly oblíbenou kratochvílí plzeňského obyvatelstva.⁴⁵

Tato práce se zaměřuje na historii spolku v 19. století. Pomocí vymezených časových období pojednává o historickém vývoji sboru, ale také o každodenní agendě spolku, jeho střelnici, organizační struktuře, členské základně a v neposlední řadě se rovněž věnuje jeho malovaným terčům. Nejlépe zmapovaným okamžikem historie plzeňských ostrostřelců ve vymezeném časovém období je určitě slavnost svěcení praporu⁴⁶ obdrženého od Františka Josefa I., která dokládá celospolečenský význam spolku v té době a ukazuje i na velkolepost slavností ostrostřeleckých spolků.⁴⁷

V průběhu první poloviny 20. století pak došlo postupně po několika organizačních přeměnách k definitivnímu zániku plzeňského spolku, který již nebyl nikdy obnoven.

---

44 Zažitý název pro louku na okraji Plzně, na které se nacházela střelnice.

45 HEROLD, František: *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 95 – 97.

46 Viz Příloha č. 18

47 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877.

3.2. První polovina 19. století

Úvodních zhruba 50 let výše uvedeného století patří k té hůře zmapované části historie plzeňského sboru. Nicméně víme jistě, že do nového století přivedl své ostrostřelce tehdejší velitel spolku Phillip Tuschner.⁴⁸ Ten rovněž mezi svými podřízenými našel 25 dobrovolníků od sedmnácti do šedesáti let, kteří dobrovolně vstoupili do armády a sloužili v pluku českých myslivců jako ochránci hranic.⁴⁹

Phillip Tuschner⁵⁰ byl brzy poté vystřídán J. Pirnerem. Toho nahradil František Wanka⁵¹ a po něm se stal velitelem Josef Bubník.⁵²

Během svého návratu z kongresu ve Veroně se ruský car Alexandr I. zastavil v Plzni a pobyl zde 4 dny a oslavil zde Vánoce podle ruského kalendáře.⁵³ Během této doby získávají plzeňští ostrostřelci cenný panovnický podpis⁵⁴ do památkové knihy sboru.

Roku 1833 přijíždí do vyzdobené Plzně císař František I. s císařovnou Karolinou Bavorskou. Oboum se dostalo vřelého přijetí ze strany plzeňského obyvatelstva a přivítat je přišli na nádraží všichni místní úředníci i důstojníci.⁵⁵ Přítomnosti císaře využil i důstojnický sbor ostrostřelců a císaře Františka I. požádal o udělení nového praporu. Samotné obdržení nového praporu se však ještě nepodařilo dotáhnout do úspěšného konce.

Již v přespříštím roce se Plzeň dočkala další císařské návštěvy. Rakouský císař a český král Ferdinand V. byl přivítán velkým počtem obyvatel již na nádraží, na kterém nechyběli ani nastoupení plzeňští ostrostřelci. V průběhu dvoudenní návštěvy se Ferdinand V. setkal s důstojnickým sborem a promluvil několik slov i s řadovými střelci.⁵⁶

V roce 1846 si plzeňští ostrostřelci pořizují novou sborovou pokladnu⁵⁷. Ozdobná skříňka byla vyrobena z kvalitního dřeva a na jejím víku je zobrazen výstavní jelen, před kterým se sklání muž v plné zbroji. Napravo od muže je pak opřena jeho střelná zbraň.

---

48 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/17.

49 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 51 – 53.

50 Viz Příloha č. 3

51 Tamtéž s. 107.

52 Tamtéž s. 36.

53 Tamtéž s. 84.

54 Viz Příloha č. 7

55 KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny Plzně*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 114.

56 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/2 .

57 Viz Příloha č. 14

Tím výčet dostupných informací o první polovině 19. století bohužel končí.
Nicméně o druhé polovině 19. století je naštěstí informací daleko více.

3.3. Vyjednávání o novém praporu sboru

Následující kapitolu věnuji diplomatickému umu plzeňských ostrostřelců, který vedl k získání nového praporu sboru a zvýšení prestiže měšťanského spolku.

Plzeňští ostrostřelci obdrželi své první dva prapory roku 1697 od císaře Leopolda I. Ty ale postupem času oba sešly a plzeňskému spolku nezbyla jiná možnost, než zažádat o nový. První prosba o nový prapor přišla již v roce 1833 při pobytu císaře Františka I. v Plzni, kdy v téhle záležitosti jednal důstojnický sbor ostrostřeleckého spolku. Císař slíbil, že prosbě důstojníků vyhoví a prapor udělí. František I. ale bohužel 2. března roku 1835 v obklopení svých nejbližších po náhlé horečce umírá. Další podniknuté kroky v této záležitosti se kvůli úmrtí Františka I. nesetkaly s úspěchem.⁵⁸

Získání nového praporu bylo na několik desítek let odloženo. Teprve velitel sboru Josef Bubník⁵⁹ se rozhodl celou věc znovu předložit rakouským úřadům. Zvolil obezřetnou cestu a nejprve pomocí soukromé korespondence s významnými členy Vídeňské elity vyzvěděl, zda již nastala vhodná doba k opětovné prosbě o udělení praporu. Teprve poté, co velitel sboru obdržel několik souhlasných odpovědí, se záležitostí zabýval celý spolek. Na základě příchozích dopisů se plzeňští ostrostřelci dne 23. září 1863 usnesli na opětovném přednesení prosby o udělení praporu.⁶⁰

Ve své německy psané žádosti se po nezbytném vyjádření úcty císařskému majestátu zmiňují o historicky neměnné oddanosti Plzeňanů habsburské dynastii, jakožto i dynastiím předcházejícím. Na základě slibu Františka I. a již obdrženého praporu od Leopolda I. poté prosí o udělení praporu a rovněž o opětovné zařazení mezi první třídu Ostrostřeleckých rot, mezi které plzeňský spolek patřil až do roku 1836. Toto privilegium přinášelo daným mužům možnost hrdě nosit zlaté výložky protkané zeleným hedvábím na důkaz příslušnosti k císařským jednotkám. V dopise se rovněž velitel Josef Bubník zmiňuje o tom, s jakou chabrostí a nadšením všichni bojeschopní Plzeňané v minulosti sloužili.⁶¹

Po nezbytné korespondenci s vídeňskými úřady o celé záležitosti se majoru

58 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 3.

59 Viz Příloha č. 1

60 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 8.

61 Tamtéž s. 10.

Bubníkovi dostalo privilegia soukromé audience u Františka Josefa I. Ten velitele plzeňských ostrořelců přijal v dobrém rozmaru a vyhověl oběma žádostem sboru a souhlasil s jmenováním své dcery arcikněžny Gisely kmotrou sboru.⁶²

---

⁶² *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrořelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 12-15.

3.4. Slavnost svěcení praporu

Již v sobotu 5. května 1866 panoval ve městě čilý ruch. Na náměstí byla před tehdejší arciděkanským chrámem (nynější chrám sv. Bartoloměje) postavena pro zvané hosty speciální tribuna a před ní byl umístěn oltář. Starobylý sál městské radnice byl ozdoben a upraven tak, aby mohl přivítat cizí ostrostřelecké spolky. Městské sady, které byly před ostrostřeleckou slavností rozsáhle opraveny díky štědrosti plzeňského rady Jana Klesla, doznaly posledních ozdobujících úprav. Rovněž 6 plně funkčních kašen v okolí města, bylo upraveno pomocí věnců z vonného kvítí. Vodní atrakce zřízeny na náklady měšťanů poutaly po celou slavnost pozornost zástupů lidí. Ještě ten samý den byla přivítána i první delegace ostrostřelců. Budějovickému spolku zahrála na poctu večer před hostincem „U zlatého orla“ (nynější Hotel Central) střelecká kapela.⁶³

Druhý den 6. května ráno byly narychlo dozdobeny domy na náměstí a v přilehlých ulicích. Z oken byly vyvěšovány koberce, chvojové věnce a prapory v barvách červenobílé, modrobílé a černožluté. Měšťané ještě stačili ozdobit bartolomějskou věž dvěma černožlutými prapory, jedním modrobílým a jedním červenobílým.⁶⁴

Posledním neoficiální akt slavnosti provedl důstojnický sbor plzeňských ostrostřelců, který svému veliteli Josefovi Bubníkovi předal čestnou šavli. Ta byla ozdobena stříbrným lvem na červené rukojeti a na stříbrné pochvě byl vyryt nápis „Viribus unitis 1866“. Latinské slovní spojení „Společnými silami“ bylo osobním heslem Františka Josefa I. Na pochvě šavle byl rovněž jmenný seznam tehdejšího sboru důstojníků, který společnými financemi obstaral tuto zbraň u věhlasného pražského stříbrníka Novotného, jemuž pomáhal i leštitel stříbra Danzer.⁶⁵

Početný dav měšťanů, který se již ráno stačil shromáždit na náměstí, se po deváté hodině dopolední odebral na plzeňské nádraží, kam před 10. hodinou přijel vlak s domažlickou a o čtvrt hodiny později další vlak tentokrát s pražskou deputací. Nádraží ozdobené chvojím a prapory podobně jako náměstí delegaci přivítalo s nadšením. Ostrostřelecká kapela jim na uvítanou zahrála rakouskou hymnu a důstojnický sbor

⁶³ *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 21.

⁶⁴ Tamtéž s. 22.

⁶⁵ Tamtéž s. 23.

sborově volal „hurá!“. Zbytek Plzeňanů volalo „sláva!“. V pražském vlaku přijela pouze pěchota a granátníci. Samotní ostrostřelci a pražská jízda přijeli teprve poledním vlakem. Z nádraží se průvod vydal za doprovodu hudby na náměstí, kde se v sále městské radnice vzájemně pozdravily přítomné spolky. Postupně promluvil velitel plzeňského sboru pan Josef Bubník, plzeňský purkmistr Dr. Maschauer a v poledne po přijetí dalšího pražského vlaku i velitel pražského sboru plukovník Steffek. Po třetí hodině odpolední se na počest vzácných hostů odehrál v prostorech městské střelnice⁶⁶ „Obcizně“ závod ve střelbě za přihlížení početného obecnstva. Po celou dobu trvání této akce hrála ostrostřelecká kapela a k obveselení obecnstva byla pražským ohňostrojcem panem Dvorským připravena pyrotechnická produkce.⁶⁷

Střelby samotné se účastnili převážně členové venkovských spolků, kterým uvolnili místo ostrostřelci plzeňští. Dle očitých svědectví se střílelo na obou stanovištích úspěšně a prvním stříbrným pohárem byl oceněn setník pražského ostrostřeleckého sboru pan Alois Janek. Druhý stříbrný pohár poté obdržel vrchní střelmistr sboru ve Slaném pan Hlaváček. Obecnstvo na střelnici vydrželo až do doby zahájení představení v tehdejší městském divadle. Plzeňský spolek Hlahol uspořádal slavnostní české představení Flotovy opery Marta. Po ukončení představení, které trvalo zhruba od sedmi hodin až do půl jedenácté, se slavnost přesunula před radnici, kde stála socha císaře Františka Josefa I. Zde byl odpálen ohňostroj, provolána sláva císaři a za zvuku hudby se celý dav dlouho do noci procházel městem.⁶⁸

Druhý den – 7. května v pondělí v pět hodin ráno oznamovala hudba ostrostřelecké kapely vlastní den slavnosti. Dle dobových záznamů se vydařilo i počasí, které lákalo do Plzně obyvatelstvo z širého okolí. Před desátou hodinou se všechny přítomné jednotky shromáždily na plzeňské střelnici, odkud se v průvodu vydaly na náměstí. Střelecká kapela doprovázela v čele průvodu velitele jednotlivých delegací. Pražští ostrostřelci a jízda byli zastoupeni podplukovníkem Steffkem, pobočníkem Holayem a uvnitř průvodu setníky Jankou, Plenkerem, Švandou, Švestkou a dalšími 48 členy. Pražský granátnický sbor byl zastoupen setníkem Kutálkem a 34 řadovými členy. Pražskou pěchotu reprezentoval major Klenka, nadporučík Ketner a dalších 20 členů. Z Českých Budějovic přijel major Eggert

---

66 Viz Příloha č. 16

67 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 24.

68 Tamtéž s. 25.

a pět důstojníků. Z Mostu dorazil major Stephan a 3 členové. Početnou výpravu vyslal Domažlický sbor, který slavnost svěcení praporu pořádal již v roce 1864 a této oslavy se tehdy zúčastnila celá jedna setnina plzeňského sboru pod vedením setníka Emanuela Tuschnera.⁶⁹ O rok později se do Plzně vypravilo přes 60 členů domažlického sboru pod vedení majora Ibšera. Z písku dorazil setník Fritz a 5 dalších členů sboru. Město Slaný vyslalo setníka Ptáčka, který přivedl dalších 7 členů. Tábořský sbor zastupoval setník Schon společně s dalšími 3 členy. Z Kutné Hory přijela dvojice tvořená setníkem Rappem a jedním řadovým členem. Broumov reprezentovala rovněž dvojice – setník Tauber a jeden řadový člen. Ze Stříbra dorazil nadporučík Kraus a 8 dalších členů. Z Radnic nadporučík Sabát a 9 řadových členů. Žlutice byly zastoupeny 3 členy a Příbram vyslala setníka Steckera a 16 dalších členů. Za delegacemi jiných sborů pochodovali plzeňští ostrořelci, kterým velel na koni sedící major Josef Bubník.⁷⁰

Po příchodu na náměstí se plzeňský sbor rozestavil naproti vchodu do tehdejšího arciděkansského chrámu Páně a delegace ostatních sborů zaujaly pozice poblíž chrámu. Zde proběhlo kázání a slavnostní střelba do vzduchu jednotlivých oddílů. Průvod se poté vydal k speciálně zkonstruované tribuně, před kterou se svěcení praporu mělo odehrát. Na tribuně se shromáždili delegace venkovských ostrořeleckých sborů, představitelé obecních úřadů a důstojnický sbor plzeňských ostrořelců. Doplnili tak již usazené dámy. Přednosta plzeňského kraje pan J. Tschary se poté se sborem úředníků odebral do krajského úřadu, aby přivedl hraběnku Schonbornovou, rozenou kněžnu z Lobkovic, palácovou dámu císařovny Rakouské, která zastoupila kmotru plzeňského sboru arcivévodkyni Giselu. Poté, co byla hraběnka usazena na připraveném trůnu s nebesy, začal samotný obřad. Zhostil se ho arciděkan Antonín Hlavata za pomoci devíti kněží. Na závěr obřadu přednesl arciděkan českou řeč určenou přímo plzeňským ostrořelcům, ve které upozornil na význam celé akce.⁷¹

Po německé řeči majora Bubníka bylo přistoupeno k zatlučení hřebů, jejichž celkový počet se vyšplhal na 75. Hraběnka Schonbornová se ujala zatlučení prvního hřebu a po ní ní následoval arciděkan Hlavan, hrabě Schonborn, přednostové obecních úřadů, vojenští hodnostáři, zástupci cizích delegací, důstojníci plzeňských ostrořelců i zástupci

---

69 Viz Příloha č. 3

70 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrořelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 26.

71 Tamtéž s. 28.

učitelských sborů. Někteří z nich při slavnostním zatlučení vyřkli stručná německá či česká hesla jako například arciděkan Hlavan, která německy zvolal: „Ve jménu svaté trojice, otce, syna i ducha svatého, amen.“ či major Bubník, který česky zvolal: „Bohu, císaři a vlasti!“⁷²

Když byl plzeňským pobočníkem Kalsarem zatlučen poslední hřeb, připevnila hraběnka Schonbornová na prapor stužky, které darovala arcivévodkyně Gisela a také ty, které darovala manželka velitele praporu paní Bubníková. Na stužce z Vídně byl na vnější straně německý nápis „Plzeňským ostrostřelcům, arcivévodkyně Gisela“ a na vnitřní straně rovněž německý nápis „Zachovejte svou věrnost. Roku 1866“. Na plzeňské stužce stálo „Plzeňská věrnost občanská ozdobuje tento praporek. Mathilde Bubník, 7. května 1866.“ Samotný prapor byl modré barvy, zhotovený z těžké hedvábné látky, na jehož okrajích byly červenobílé ozdoby. Na obou stranách praporu se nalézal rakouský orel. Žerď byla rovněž červenobílá.⁷³

Po připevnění stužek zdvihl major Bubník prapor do výše a odnesl jej ke svému sboru, který byl rozmístěn do čtverce nedaleko tribuny. Oslovil je českou řečí, ve které jim hned zpočátku zdůraznil, že je již takřka nic nedělí od vytouženého osobního setkání s novou chloubou sboru. Zdůraznil historickou významnost dané chvíle pro svou osobu i celý sbor a poukázal na radost, se kterou nový prapor uděluje do ochrany celého spolku. Do ochrany, která dle jeho řeči zcela jistě nevytrvá pouze jednu generaci nýbrž celá staletí. Neopomenul také upozornit na skutečnost, že nový prapor bude symbolem lesku nebo také stínu skutků plzeňských ostrostřelců, protože zvyklost doby velela odměňovat hrdinské skutky zavěšením čestných řádů na prapor jednotky, a ten tak sloužil jako jakýsi veřejný archiv činů jednotlivých sborů. Vyzval tedy své podřízené, aby byli svým budoucím následovníkům stejnou inspirací, jako byli pro ně jejich předchůdci. Na závěr pronesl Josef Bubník přání, aby společně s praporem přetrvalo i dobré jméno sboru a navždy oboum přibývalo na cti i slávě. Celou řeč poté zakončil třemi zvoláními: „Sláva praporu! Sláva jeho dárci, císaři pánu! Sláva celé císařské rodině!“ Ostrostřelci i shromážděný lid mu odpověděl opakovaným a hlučným „Sláva!“, načež ostrostřelecká kapela začala hrát rakouskou hymnu, během které byl prapor odevzdán praporečníkovi.⁷⁴

---

72 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 29.

73 Tamtéž s. 30.

74 Tamtéž s. 33.

Oba staré a časem zašlé prapory, které plzeňští ostrostřelci obdrželi od Leopolda I., byly uloženy v arciděkanském chrámu Páně. Major Josef Bubník poté představil hraběte Schonborna coby vrchního protektora sboru. Hrabě Schonborn poděkoval sboru za čestný protektorský úřad a slíbil, že ho bude svědomitě vykonávat. Pogratuloval sboru k novému praporu a vyzval jej k věrnosti vlasti a císaři. Jeho řeč byla přijata s nadšením. Následně byl nový prapor za zvuku rakouské hymny uložen v bytu velitele.⁷⁵

Na třetí hodinu odpolední se v sále městské radnice shromáždili hosté, pro které byla připravena hostina pro 300 osob. Další velké množství lidí stolovalo v hostincích U zlatého orla, U bílé růže a v neměckém kasinu. Uspořádání hostiny v radnici, které bylo svěřeno Antonínu Thumovi, hostinskému U zlatého orla bylo na vysoké úrovni a vyhovovalo všem požadavkům, co se týče jídla, pití i obsluhy hostů. Sál radnice byl vkusně vyzdoben a význam celé slavnosti dokazuje i bohaté menu, které bylo pro strážníky přichystané.⁷⁶

Polévka

Čerstvý vltavský losos po holandsku upravený

Masitá směs s aspikem

Hovězí maso po francouzsku obložené

Chřest s máslem

Zadělávaná jelenina s hrozinkovou omáčkou a s nákypkami

Pečená kuřata

Vlašský salát

Srnčí hřbet se smetanovou omáčkou

Naložené ovoce

Kromě toho bylo hostům na všech hostinách poskytnuto 40 sudů plzeňského ležáku, který zdarma uvařil plzeňský pivovar. Po skončení hostiny bylo hostům nalito šampaňské a pronášely se přípitky. Postupně promluvili major Josef Bubník, krajský hejtman Jan Tschary, hrabě Schonborn, purkmistr města Plzně dr. Maschauer a mnoho dalších. Všichni připíjející popřáli sboru mnoho štěstí a neopomínali připomenout ani

---

⁷⁵ *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 34.

⁷⁶ Tamtéž s. 36.

kmotru plzeňských ostrostřelců arcivévodkyni Giselu, jakožto i její zástupkyni hraběnkou Schonbornovou. Poslední přípitek pronesl, stejně jako ten úplně první, velitel sboru major Josef Bubník. Velebil v něm nového protektora sboru hrabě Schonborna a zakončil jím i celou hostinu, která tak skončil po dvou a půl hodinách přesně o půl šesté.⁷⁷

Na večer byl přichystán ples v sále hostince U císaře rakouského. Taneční místnosti byly vyzdobeny pražským čalouníkem Kustřickým v červenobílých barvách a rohy sálu byly zaplněny velkým množstvím pestrobarevných květin. V průčelí se pak nacházel znak královského města Plzně, vedle kterého byly emblémy ostrostřeleckých zbraní. Pro dámy byly vyrobeny dnes již prakticky neexistující taneční pořádky vyzdobené slovanskou trikolórou z jedné strany a na druhé straně byla připevněna památní mince slavnosti a samotný taneční pořádek. Ples byl zahájen o půl deváté tancem Jana Daubka s Mathilde Bubníkovou a zábava trvala až do bílého rána.⁷⁸

Mnoho mimoměstských návštěvníků a hostů slavnosti opustilo Plzeň již v pondělí v noci, ale většina ve městě zůstala až do úterního odpoledne, kdy byla z plzeňského nádraží vyprovázena ostrostřeleckou kapelou, plzeňskými ostrostřelci a mnoha dalšími přihlížejícími. Děkovný dopis od arcivévodkyně Gisely obdržel hudební ředitel František Mates, který při příležitosti svěcení praporu složil slavnostní pochod. Skladbu věnoval právě kmotře praporu. Ta mu napsala děkovný dopis, který hudební ředitel obdržel v únoru roku 1867.⁷⁹

Plzeňský ostrostřelecký spolek se usnesl, že arcivévodkyni Gisele rovněž něco věnují, aby měla na slavnost, které se nemohla osobně zúčastnit nějakou památku. Velitel sboru Josef Bubník nejprve zkontaktoval nevyšší dvorní dámu arcivévodkyně – hraběnkou z Konigsegg, zda by byl případný dar z Plzně přijat. Ve zpětném dopise bylo vyjádřeno potěšení nad gestem ostrostřelců a ujištění, že arcivévodkyně dar přijme. Major Bubník tedy v odpovědi požádal o povolení zaslat její císařské výsosti dva vyšívání polštáře na pohovku. Obdržel kladnou odpověď a v tomtéž dopise i poděkování. Samotné polštáře na pohovku arcivévodkyně Gisel vyšívala manželka velitele sboru paní Mathilde Bubníková. Byly z hedvábné látky s červenou aksamitovou podšívkou. Na nich se nacházeli dva papoušci v květinných průpletcích ozdobeny zlatými šňůrami a zlatými štrápcemi.

---

77 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 37.

78 Tamtéž s. 38.

79 Tamtéž s. 39.

Působivé dílo bylo zhotoveno i díky velké investici, protože pouhý materiál na výrobu těchto dvou exemplářů stál 250 zlatých. Samotné polštáře odeslal Josef Bubník arcivévodkyni Gisele s dopisem, ve kterém mimo jiné slibuje pečlivé střežení praporu v následujících stoletích a neměnnou věrnost císaři.⁸⁰

Pozvánku na slavnost svěcení praporu obdržel i vrchní velitel ozbrojených sil v Čechách hrabě Clam-Gallas. Ten byl pozvání nucen odmítnout z důvodu neodkladných povinností v Praze. Velmi zdvořile ale ve svém dopise adresovaném majoru Bubníkovi slíbil, že pokud v budoucnu nastanou vhodné podmínky a on se bude moci uvolnit ze svých povinností, velice rád by Plzeňský ostrostřelecký spolek navštívil a osobně se seznámil s členy sboru.⁸¹

---

80 *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/10, s. 40.

81 Tamtéž s. 41.

3.5. Rok 1866

3.5.1. Ocenění Josefa Bubníka

V neděli 18. března roku 1866 začala o půl deváté zvláštní slavnost na počest velitele sboru majora Josefa Bubníka. Dva důstojníci plzeňských ostrostřelců doprovodili oslavence z jeho bytu až na plzeňské náměstí, kde mu měl být předán zlatý kříž za zásluhy.

Toto vyznamenání bylo poprvé uděleno rakouským císařem Františkem Josefem I. roku 1849. Bylo rozděleno do třech kategorií – zlatý, stříbrný a železný. Do začátku 1. světové války byl tento kříž udělován výhradně civilním osobám za zásluhy ve prospěch všeobecného dobra. Po 20. září roku 1914 bylo možné tento kříž udělovat i za vojenské zásluhy. Zatímco zlatá a stříbrná varianta byla vyhrazena pro důstojníky, železný kříž za zásluhy byl udělován výhradně nižším hodnostem.⁸²

Na lící straně vyznamenání jsou umístěny iniciály rakouského císaře Františka Josefa I. a na rubu je zobrazen letopočet založení řádu.

Vyznamenání obdržel major Bubník na přímý rozkaz nekorunovaného českého krále Františka Josefa I. od místodržitelského rady a krajského hejtmána Josefa Tscharyho. Ten při předávání promluvil k shromážděnému davu a zdůraznil jeho zásluhy v měšťanském životě a věrnost císaři. Události přihlížel seřazený a v nových uniformách oblečený ostrostřelecký spolek, všichni plzeňští civilní i vojenští hodnostáři a množství dalších.⁸³

Po poděkování za obdržené vyznamenání se major Bubník obrátil na přihlížející dav a promluvil ke svému sboru. Ve své řeči hned zpočátku upozornil na několikaleté úsilí o slavnost svěcení praporu, která se odehrála nedlouho po této události. Poděkoval svým podřízeným za radost, kterou mu přinesla tato důstojná oslava a slíbil, že chystanou slavností svěcení praporu tuto poctu sboru vrátí. Vzpomněl i na Františka Josefa I., který ho zlatým křížem za zásluhy vyznamenal a vyjádřil své vřelé a nehynoucí díky.⁸⁴

82 PROCHÁZKA, Roman: *Österreichisches Ordenshandbuch*, München: 1974, str. 63.

83 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 69.

84 Tamtéž s. 70.

Po Josefu Bubníkovi promluvil setník Tuschner, který ještě jednou vyzdvihl význam rakouského císaře v této slavnosti a zdůraznil nezvratnou věrnost a oddanost právě císaři a králi, která byla u plzeňského měšťanstva vždy neměnná. Poté se již řečník obrátil ke svému veliteli, kterému jménem celého sboru pogrataloval k získanému vyznamenání a vyjádřil vlídné přání, aby major Bubník byl svým podřízeným i nadále otcem, bratrem i přítelem. Svou řeč zakončil opakovaným provoláním „Sláva!“ určenému postupně císaři, veliteli sboru a městu Plzni a jeho občanům.

Celá událost byla zakončena bohoslužbou, kterou sloužil arciděkan Hlavata za asistence mnoha pomocníků. Poté se již promísili řadoví členové ostrostřeleckého sboru se svými důstojníky a bavili se vzájemnou konverzací, kterou se slavnost zakončila. Jen pro vybranou společnost plzeňských hodnostářů se v odpoledních hodinách pořádala hostina v bytě vyznamenaného Josefa Bubníka.

3.5.2. Prusko - rakouská válka

Samotná slavnost svěcení nového praporu sboru byla velice úspěšnou a radostnou událostí, ale odehrávala se v předvečer vojenského konfliktu, který ovlivnil jak působení plzeňských ostrostřelců, tak stanovil nové hranice zemí a potažmo i směr, kterým se celá Evropa měla vydat.

Nástup Otto von Bismarcka do úřadu pruského ministerského předsedy začalo Prusko získávat čím dál tím větší vliv na dění v Evropě. Jeho politika směřovala ke sjednocení Němců bez účasti Rakouska. Po zajištění neutrality Francie a Ruska se Prusko odhodlalo k obsazení Holštýnska, což vyprovokovalo Rakousko k vyhlášení války.⁸⁵

Vojáci i civilní obyvatelstvo v Plzni snášeli začátek války velmi dobře a dá se říct, že ho i přivítali. A to především kvůli tomu, že se jednalo o dlouhodobého nepřítele a válka byla vyprovokována pruskou stranou. Nadšení bylo takové, že v Plzni považovali Prusko za předem přemožené a konec války byl dle všeobecného názoru jen otázkou času.⁸⁶

Zatímco v Itálii se rakouským vojskům dařilo a za účasti českých vojáků porazila Italy u Custozy, v Čechách utrpěli drtivou porážku v bitvě u Hradce Králové (Sadové). Tato porážka byla způsobena především novým typem pušek Prusů zvaných „zadovky“,

85 KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny zemí koruny české II*. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-60-8. s. 99 – 101.

86 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 70.

keré již používaly patrony a proto se nabíjely daleko rychleji než rakouské předovky.⁸⁷

Po prohrané bitvě došlo k velkému odlivu obyvatelstva Prahy z důvodu očekávané okupace Prahy. Jako první opouští Prahu studenti, jelikož na školách bylo umístěno vojsko. Následovaly je rakouské úřady a taktéž bývalý rakouský císař Ferdinand V. Ten se 22. května vydal přes Plzeň na cestu do Vídně. Po zprávách o prvních prohraných střetech s Prusy se na odchod začaly chystat státní úřady. Mezi zámožnou pražskou vrstvou vypukla panika, která vyústila v hromadný útěk z města. Jen 1. července se vlakem do Plzně vydalo na 13 000 osob. Mnoho pražanů si muselo najmout soukromé vozy a cena za cestu z Prahy do Plzně nezřídka přesahovala 100 zlatých.⁸⁸

Do Plzně se na jistý čas přistěhovalo i české místodržitelství pod vedením tehdejšího místopředsedy hraběte Lažanského, který úřadoval až do příchodu Prusů do Plzně. Rovněž se ve městě nacházely všechny státní kasy různých úřadů. Rakouské vojsko ve městě na krátkou dobu organizoval rakouský generál Jochmus, který ale svou činnost kvůli blížícím se Prusům brzy ukončil.⁸⁹

Plzeň se tak na nějaký čas ocitla bez vojska a c. k. Místodržitelství rada Josef Tschary se společně s velitelstvím c. k. vojenské stanice 6. praporu myslivců obrátili na plzeňské ostrořelce s žádostí, aby v dočasné nepřítomnosti vojska vykonávali jejich služby a povinnosti. Všichni ostrořelci žádosti ochotně vyhověli a 7. července 1866 se část plzeňského spolku vydala za zvuků hudby sboru do vojenských kasáren, kde fungovala jako stráž. Stejně tak učinily další skupiny ostrořelců na jiných místech. Obsazeny kromě kasáren byly také c. k. vojenské pekárny a zásobárny, c. k. nemocnice, c. k. Hlavní kasy a finanční ředitelství. Celou organizaci měl na starost pobočník sboru Karel Kalser, který dohlížel na rozdělení služeb, včasné upozornění na ně a i případné personální změny.⁹⁰

Plzeňský sbor rovněž pomáhal procházejícím vojenským transportům, kterým zajišťoval ubytování a náležitou stravu. Transportům se dostávalo i pomoci při dopravě na nadřizenyí určená místa. Tyto povinnosti ostrořelci vykonávali až do 26. července, kdy se do Plzně donesla zpráva o tom, že se pruští vojáci přibližují k Plzni. Obyvatelstvo bylo

---

87 KOLEKTIV AUTORŮ. *Vojenské dějiny československa II. díl*. Praha: Naše vojsko, 1986. s. 385.

88 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964. s. 480 – 481.

89 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrořeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrořelecký, 1876. s. 70 – 71.

90 Tamtéž s. 71.

vyděšeno, protože se k nim donesly zprávy o tom, jak se Prusové chovají v Praze. Výstavní město českých zemí nesmírně trpělo pruskými rekvizicemi. Ve městě v důsledku okupace a ostatních dopadů války vznikla velká nezaměstnanost a sociální napětí.⁹¹ Plzeňané měli tedy mnoho důvodů k obavám, že se podobná situace bude opakovat i v jejich městě.⁹²

Prusové se však snažili působit zcela opačně. Nejvíce k tomu pak využívali brožuru sepsanou novinářem Antonínem Kotíkem s názvem „Pláč koruny České“, která ovšem byla vytištěna bez jména autora. Tato brožura byla i v Plzni šířena a bylo tak činěno s vědomím pruské okupační správy. Vyjadřovala názor ne příliš početné české protivídeňské opozice a měla za úkol podnítit nenávist Čechů vůči habsburské monarchii. Celá akce ale skončila fiaskem a na plzeňské obyvatelstvo stejně jako na veškeré české obyvatelstvo neměla skoro žádný vliv. České země zůstaly na rozdíl od Maďarů zcela loajální⁹³

Plzeňskému ostrostřeleckému spolku se ještě před samotným vtrhnutím pruských vojáků do města povedlo odvézt do bezpečí nemocné vojíny, kteří pobývali v c. k. vojenské nemocnici a určitě by padli do pruského zajetí. Vojíni byli na rozličných poštovních povozech dne 26. července vypraveni do Přeštic a Klatov.⁹⁴

27. července pak kolem poledne do Plzně přitáhla pruská pěší zemská obrana na vozech a huláni se zhruba 8 děly. Městský purkmistr dr. Maschauer vyjel společně s arciděkanem Antonínem Hlavatou vstříc nepříteli. U doubravské hospody se setkali s pruským velitelem majorem Matzmerem, kterého požádali o ušetření města, což jim velitel Prusů přislíbil. Major Matzmer, uznávaný vojevůdce⁹⁵ se ubytoval společně se zbytkem pruského velitelství v hostinci U zlatého orla, důstojnictvo a mužstvo v kasárnách a měšťanských domech. Město Plzeň bylo povinno obstarat pruským vojákům vše, co mohli potřebovali a Prusové toho využili hned první den. Velitel Matzmer si nechal předvolat purkmistra Maschauera a uložil celému kraji velmi vysokou kontribuci ve výši 40 000 zlatých⁹⁶. Celkové náklady vyšly Plzeň na 80 000 zlatých, ale například v Praze

---

91 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964. s. 481.

92 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 72.

93 KOLEKTIV AUTORŮ. *Obrázkové dějin národa československého: Díl II. Od doby Jagelovské až do našich dnův*. Praha: Nakladatelství Josefa R. Vilímka, 1924. s. 252.

94 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 72.

95 CARLYLE, Thomas, *History of Friedrich II. of Prussia, Vol. VIII. (Of XXI.) Book VII*, Published by the Library of Alexandria: 2008.

96 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Plzně*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 135.

byla škoda po pruské okupaci vyčíslena na 550 000 zlatých⁹⁷.

Ještě ten samý den vystřídali pruští vojáci plzeňské ostrostřelce na strážích s obvyklou vojenskou poctou a postupně je v následujících dnech vystřídali i na ostatních stanovištích. V noci ale museli stráže po celou dobu okupace stejně vykonávat plzeňští ostrostřelci za pomoci zbylých měšťanů. Prusové k velké úlevě veškerého obyvatelstva odtáhli z města již 3. srpna. Ještě ten samý den převzal plzeňský sbor opět všechny stráže ve městě a vykonával je nepřetržitě až do 19. září, kdy do Plzně opět přišlo c. k. vojsko.⁹⁸

Po uzavření míru se jeden celý pruský armádní sbor vracel z Porýní přes Plzeň zpět do vlasti a byl ubytován v kasárnách, školách i soukromých domech. V té samé době přišel 18. srpen – narozeniny císaře Františka Josefa I. Plzeňané císařské narozeniny vždy slavili okázalým způsobem a nevynechali příležitost, jak dát Prusům na odiv svou věrnost císaři. Již v 9 hodin ráno zahájili Plzeňané oslavu bohoslužbou v arciděkanském chrámu Páně, které se zúčastnil kompletní ostrostřelecký sbor v uniformách, měšťtí hodnostáři ale i sami Prusové. Na bohoslužbu přišlo pruské důstojnictvo i mužstvo. Přišli sice bez šavlí, ale v rukou měli novou pušku „zadovku“, která jim zajistila vítězství u Hradce Králové. S těmito puškami se poté procházeli po městě celý den.⁹⁹

Činnost plzeňských ostrostřelců nezůstala bez povšimnutí a byla odměněna množstvím pochvalných dopisů.

Tou nejvýznamnější osobou, která vyjádřila svůj vděk plzeňskému sboru byl arcivévoda Albrecht Fridrich Rakousko - Těšínský. Nositel vojenského řádu Marie Terezie, nejvyššího rakouského militárního ocenění, a též v té době vrchní velitel armády¹⁰⁰ ve svém dopise z 12. listopadu 1866 ocenil zejména loajalitu a patriotismus, který Plzeňané prokázali oslavením narozenin císaře i přes přítomnost pruských vojsk a také vyzdvihl skvělou službu plzeňských ostrostřelců, která mu dle jeho vlastních slov přinesla velkou radost. Další dopis byl od c. k. Místodržitelství českého, v kterém byla rovněž oceněna loajalita a služba plzeňského ostrostřeleckého spolku. Dopisy s podobnými pochvalnými vzkazy obdrželi plzeňský sbor ještě od c. k. Krajského hejtmanství plzeňského, c. k. Finančního ředitelství v Plzni, kterému sbor střežil finance a také od c. k. Okresního

97 KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964. s. 481.

98 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 72.

99 Tamtéž s. 73.

100 PERNES, Jiří. *Habsburkové bez trůnu*. Praha : IRIS, 1995. ISBN 80-85893-07-X. s. 92.

úřadu v Plzni.¹⁰¹

---

101 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 73 – 75.

3.6. 1867 - 1870

Následující roky se plzeňští ostrostřelci kromě svých obvyklých povinností zúčastnili mnoha významných slavností, které byly vystrojeny v jiných městech.

3.6.1. Převoz korunovačních klenotů

V roce 1867 se plzeňský sbor vydal do Prahy při příležitosti převezení českých korunovačních klenotů z Vídně zpět do Prahy. Vlak z Vídně byl sice úmyslně vypraven v pozdních hodinách tak, aby Moravou a Čechami projížděl v noci, ale okolo tratě plály ohně a zvonily zvony a tak vlak doprovázelo mnoho početných shromáždění na nádražích, která zdravila projíždějící symbol české samostatnosti. Byl to jasný politický vzkaz, který se odehrál nedlouho po rakousko - uherském vyrovnání.¹⁰²

V Praze byl poté plzeňský sbor svědkem uvítání vlaku zemským výborem, poslanci a mnoha jinými hodnostáři. České korunovační klenoty byly poté v slavnostním průvodu převezeny na královský hrad do chrámu sv. Víta. Samotný průvod byl opravdu početný, protože se dostavily nejen všechny pražské spolky, nýbrž i mnoho kompletních spolků nebo alespoň část z jednotlivých spolků a to ze všech českých krajů. Součástí průvodu byla i početná delegace plzeňských ostrostřelců.¹⁰³

3.6.2. Stavba národního divadla

Roku 1868 se ostrostřelci zúčastnili jedné z největších oslav v dějinách českého národa. 16. května byl totiž v Praze položen základní kámen Národního divadla. Ze všech českých zemí se sjely desetitisíce návštěvníků, které byly svědky položení kamenů z památných českých hor, jako jsou Říp, Blaník, Radhošť a Vítkov.¹⁰⁴

3.6.3 Slavnost na počest A. J. Puchmajera

Další slavností, kterého se delegace plzeňských ostrostřelců zúčastnila byla v roce

---

102 KOLEKTIV AUTORŮ. *Obrázkové dějiny národa československého: Díl II. Od doby Jagelovské až do našich dnův.* Praha: Nakladatelství Josefa R. Vilímka, 1924 s. 257.

103 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni.* Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 77 – 78.

104 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Prahy.* Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964. s. 483.

1869 oslava stého výročí od narození významného českého básníka a spisovatele Antonína Jaroslava Puchmajera. Tento český básník a spisovatel působil jako farář v Radnicích, kde mimo jiné jako první popsal český dialekt romštiny.¹⁰⁵ Právě v Radnicích se odehrála slavnost oslavující Puchmajerovu osobu, které se zúčastnily i mnozí vzácní a vznešení hosté.

3.6.4. Spolek svobodných střelců

V průběhu roku 1869 z plzeňského spolku ostrostřelců vystoupilo několik členů a připojilo se k několika členům, kteří vystoupili z plzeňské odnože organizace Sokol. Společně poté zakládají Spolek svobodných střelců. Nový spolek měl spojovat střelecké a sokolské myšlenky. Je vhodné zmínit, že již existující sbor plzeňských ostrostřelců neviděl v nové organizaci podobného zaměření žádnou formu konkurence. S nově vzniklým spolkem byla dokonce navázána spolupráce, která mimo jiné zahrnovala půjčování vybavení nutného ke střelbě. Tento experiment v podobě nového spolku se ale nakonec neosvědčil a po několika letech byla organizace rozpuštěna. Její členové se poté vrátili do původních spolků.¹⁰⁶

3.6.5. Slavnost na počest Š. Hněvkovského

Roku 1870 se rovněž oslavovalo sté výročí od narození další významné osobnosti české literatury a to konkrétně Šebestiana Hněvkovského, který byl vedle Antonína Jaroslava Puchmajera iniciátorem novočeské básnické školy.¹⁰⁷ Oslava se odehrála v autorově rodném městě Žebráku, kde byla na jeho rodný dům umístěna pamětní deska. Vedle delegace ostrostřelců se události zúčastnily i plzeňská a pražská odnož Sokolu. Po skončení slavnosti ostrostřelecká kapela zahrála ve zřícenině hradu Točnick národní píseň „Kde domov můj“.¹⁰⁸

---

105 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození.* 1. vyd. Praha : Československá akademie věd, 1960. s. 642.

106 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji.* Plzeň: Národní garda, 1930. s. 201.

107 KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození.* 1. vyd. Praha : Československá akademie věd, 1960. s. 713.

108 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni.* Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 79.

3.7. Rok 1871

3.7.1. Návštěva Plzně Rudolfem Habsbursko-Lotrinským

K nejvýznamnějším událostem v tomhle období historie spolku patří bezesporu návštěva korunního prince Rudolfa z roku 1871. Do Plzně dorazila zpráva, že se Rudolf chystá přijet do Plzně vlakem z Prahy po delším pobytu stráveném na území Čech.

Měštští hodnostáři sestavili program návštěvy a měšťané ozdobili plzeňské domy. Korunní princ přijel 15. července roku 1871 zhruba o půl druhé a byl přivítán městským purkmistrem, místostarostou okresního zastupitelstva, dalšími představenými plzeňského veřejného života a na nástupišti nechyběla ani čestná setnina místního ostrostřeleckého sboru. Rudolfa při vjezdu do města provázelo několik vozů a slavnostní jednotka na koních. Po obou stranách cesty se pak shromažďovaly zástupy lidí, které zdravily svého prince. Na rohu Pražské ulice byl Rudolf přivítán Klubem plzeňských dam, jehož zástupkyně předaly korunnímu princovi honosnou kytici. Poté průvod pokračoval krokem až k hostinci U císaře rakouského, v kterém byl Rudolf ubytován. Následník trůnu byl evidentně dojat množstvím shromážděného lidu a děkoval na všechny strany.¹⁰⁹

V hostinci vystoupil korunní princ na pavlání¹¹⁰ a pozoroval přehlídku plzeňských spolků a uskupení, které vedly plzeňští ostrostřelci. Rudolf trpělivě zdravil přes desítku jednotlivých procesí za nekonečného provolávání „sláva“ a „na zdar“. Po přehlídce městského společenského života zasedl ctěný host k slavnostní tabuli, ke které byli přizváni purkmistr Tuschner, místopředseda rada Trojan, arciděkan Růžička, c.k. Plukovník 26. pluku velkoknížete Michala pan Bourignon, pán ze Starcků, pan Kogerer a také hrabě Schonborn - protektor Plzeňského ostrostřeleckého spolku.¹¹¹

Ještě ten samý den stihl korunní princ navštívit městskou radnici, před kterou drželi stráž dva plzeňští střelci, budovu městské reálky a měšťanský pivovar, který ho velice zaujal, a z kterého si nechal zaslat pivo k dvorní tabuli. Poté ještě krátce navštívil Hýrův

109 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 79 – 80.

110 ohoz

111 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 81.

parní mlýn, než se odebral zpět do hostince, kde mu večer zazpíval plzeňská odnož pěveckého spolku Hlahol a zahrála ostrostřelecká kapela. Následující den se Rudolf zúčastnil ranní bohuslužby v arciděkanském kostele, v kterém se již při jeho příchodu kolem sedmé hodiny ranní shromáždilo nesčetné množství lidí. Po skončení mše si korunní princ prohlédl starobylý chrám a vydal se na nádraží za doprovodu velkého počtu přihlížejících. Na nádraží mu byla předána památní kniha ostrostřeleckého sboru, kterou Rudolf sice podepsal, ale která se bohužel nedochovala. Mladý následník trůnu poté nasedl do vlaku a za hlasitého vyprovázení přihlížejících odjel do Českých Budějovic.

3.7.2. Setkání u Kyšic

1. září téhož roku plzeňští ostrostřelci zorganizovali setkání okolních sborů včetně těch pražských nedaleko Kyšic. Účast na akci písemně přislíbili delegace z Domažlic, Radnic i Rokycan. Do Plzně s předstihem dorazila početná výprava domažlického ostrostřeleckého spolku, společně s kterým vyrazili Plzeňané na pochod směrem k rozsáhlé planině u Kyšic. Velení plzeňských ostrostřelců převzal nejstarší setník Petr Koutecký¹¹², protože velitel Josef Bubník byl již po nějaký čas kvůli nemoci v lázních a nemohl se tím pádem zúčastnit celé akce.¹¹³

Oba sbory po nedlouhém pochodu dorazily na místo určené za doprovodu velkého množství přihlížejících. Na planině u Kyšic se již nacházel rokycanský i radnický sbor v plné zbroji s hudbou i prapory. Všechny tři přítomné sbory provedly společný slavnostní nástup, při kterém bylo pro plzeňský sbor vyhraněno čestné místo uprostřed. Součástí dopoledního programu byla i mše, která byla sloužena za pomoci dvou plzeňských ostrostřelců v improvizované polní kapli. Jako doprovod hrála sborová hudba a hlavní části bohoslužby byly označeny střelbou. Po ukončení mše a udělení požehnání přítomným sborům byly na předem určené místo umístěny pod dozor stráží jednotlivé prapory ostrostřeleckých spolků.¹¹⁴

Po všech těchto prvotních náležitostech se na louce začal odehrávat pravý táborový život. V nedalekém lese byly rozdělány velké ohně, na nichž kuchaři jednotlivých spolků připravovali jídlo pro své ostrostřelce. Vzhledem k chladnějšímu počasí přišel vhod

---

112 Viz Příloha č. 2

113 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 81 – 82.

114 Tamtéž s. 82.

hostinskými přichystaný plzeňský ležák, který brzy rozproudil krev přihlížejících davů, které se dostavily z přilehlých i vzdálenějších usedlostí. K zábavě hrály střídavě spolkové kapely, které k tanci inspirovaly množství přítomných. Po poledni poté dorazily delegace pražských sborů a byly přivítány všeobecným jástem a voláním „hurá“. Úspěšné setkání ostrostřelců bylo k večeru ukončeno společným rozloučením a jednotlivé sbory se vydaly pochodem k domovům.¹¹⁵

---

115 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 83.

3.8. Rok 1872

3.8.1. Pohřeb Josefa Bubníka

Po dlouhodobých zdravotních problémech zemřel dne 30. listopadu 1872 velitel sboru a nejvýznamnější osobnost plzeňských ostrostřelců v 19. století major Josef Bubník. V čele plzeňského ostrostřeleckého spolku stál patnáct let od 4. července 1857 až do svých sedmdesáti let. Jeho hlavní zásluhou bylo zajištění splnění slibu císaře Františka Josefa I., kterým bylo udělení nového praporu plzeňskému sboru. Zasloužil se rovněž o právo sboru nosit zlatou dekoraci. V plzeňských společenských kruzích byl váženou osobností. Koneckonců zastával hned několik významných funkcí. Byl radou v městském zastupitelstvu, policejním komisařem a ředitelem ústavu chudých.¹¹⁶

Významnost Bubníkovi osoby pro město i celou ostrostřeleckou komunitu doložila početná účast na samotném pohřbu. Plzeňský ostrostřelecký spolek na pohřeb pozval spolky z městského okolí a 3. prosince na pietní akt dorazily delegace rokycanských, klatovských, domažlických, radnických a stříberských ostrostřelců. Dalšími významnými účastníky se staly plzeňští zastupitelé, c. k. úředníci a vojáci, ostatní městské spolky a další velké množství obecnstva.

---

¹¹⁶ HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 83

3.9. Rok 1873

3.9.1. Zvolení nového velitele

Samozřejmou povinností ostrostřelců po smrti velitele Bubníka bylo zvolení jeho nástupce. Dle platných stanov sboru měl plzeňský purkmistr coby protektor sboru povinnost navrhnout tři možné kandidáty, z kterých poté členové spolku volili svého velitele. Všeobecným favoritem na uvolněnou pozici se stal Petr Koutecký. Vážený měšťan byl nejstarším setníkem sboru a dlouhodobě podporoval aktivity ostrostřelců a zasluhoval se o jejich rozvoj. Bývalého velitele sboru majora Bubníka navíc již ve funkci velitele zastupoval a byl všeobecně považován za nepředpojatého a spravedlivého muže.¹¹⁷

Členové sboru se k samotné volbě sešli 16. února roku 1873 v zasedací síni městské radnice. Velký počet ostrostřelců sledoval plzeňského purkmistra a protektora sboru Emanuela Tuschnera, jak po zahájení schůze věnoval oslavnou vzpomínkovou řeč bývalému veliteli majoru Bubníkovi. Poté purkmistr postupně navrhl tři jména: Petr Koutecký, Emanuel Tuschner a Emanuel Lang. Hned po oznámení těchto jmen ale upozornil, že není důvod k váhání o vhodném kandidátovi, protože Petr Koutecký byl služebně nejstarším setníkem z celého sboru a byl všestranně způsobilý pro danou funkci. Pravdivost Tuschnerových slov potvrdila následující chvíle, kdy všichni přítomní ostrostřelci jednohlasně hlasovali právě pro Petra Kouteckého. Na základě hlasování byl přiveden do sálu samotný vítěz volby a vyzván k tomu, aby sboru sdělil, zda nabízenou funkci velitele plzeňského ostrostřeleckého spolku přijímá. Koutecký viditelně dojat danou situací poděkoval několika slovy za vyjádřenou důvěru a přijal nabídnutou funkci. Sbor mu odpověděl hlučným provoláním „Sláva!“ a na večer byl přichystán speciální slavnostní pochod s pochodněmi k počtě nového velitele sboru. Poté došlo ještě k neformálnímu setkání v prostorech střelnice, kterého se zúčastnil i c. k. místodržitelství rada Trojan, purkmistr Tauschner a takřka všichni členové plzeňského ostrostřeleckého spolku.¹¹⁸

V důsledku nového velitele nastaly v rámci sboru určité změny. Petr Koutecký

---

117 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň:

Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 83 – 84.

118 Tamtéž s. 84.

obrátil svou pozornost na vnitřní záležitosti svého spolku a zasadil se o pořádek ve všech knihách a finančních záležitostech. Veškeré nedoplatky a ostatní finanční nesrovnalosti byly vyřešeny s velkým přispěním nového setníka Lindackra, pobočníka Daubka a poručíků Zýky a Pytlíka. Nově byl založen inventář všech věcí patřících ostrostřelcům a nová matrika, která zaznamenávala soupis všech členů spolku. Finanční správa byla z několika částí zjednodušena do jedné a rady výboru se v té době odbývaly s železnou pravidelností. Všechny tyto změny vyústily rovněž ve zvýšený zájem o vstup do ostrostřeleckého spolku.

3.9.2. Oslava Giseliny svatby

20. dubna 1873 se kmotra sboru arcivévodkyně Gisela Habsbursko-Lotrinská provdala za svého bratrance z druhého kolena Leopolda prince Bavorského.¹¹⁹ Plzeňští ostrostřelci, poprvé v čele s Petrem Kouteckým, oslavili tuto událost bohoslužbou v tehdejší arciděkanském chrámu. Odpoledne pak vystrojil nový velitel hostinu na Lochotíně, jíž se účastnili arciděkan s purkmistrem a všichni ostatní představitelé důležitých civilních i vojenských úřadů. Arcivévodkyni Gisele a nastávajícímu manželovi bylo jménem plzeňského ostrostřeleckého spolku již devět dní před svatbou odesláno blahopřání vytvořené v knihkařské dílně a kaligraficky vyvedené.¹²⁰

3.9.3. Majetkové vyrovnání

Ten samý rok byla vyřešena i jedna otázka týkající se vlastnictví samotného sboru. Plzeňští ostrostřelci měli již samotných počátků spolku střelnici na louce, která byla mezi lidem známa pod názvem „Obcizna“. Dnes již samotná střelnice bohužel neexistuje. Původní budova využívaná ostrostřelci stála zhruba na polovině cesty mezi dnešním domem mládeže a středem hlavní tribuny plzeňské Doosan arény ve Štruncových sadech, kterou po převážnou část roku využívá fotbalový klub FC Viktoria Plzeň.¹²¹

Na samotné vlastnictví ale sbor neměl písemný doklad, neboť v minulosti se takové dohody často nezaznamenávaly. Zbytek rozlehlé louky byl v majetku města Plzně, které ji

---

119 HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha : Brána ; Knižní klub, 1996. 408 s. ISBN 80-85946-19-X. S. 152–153.

120 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 85.

121 Tamtéž s. 85 – 86.

obdrželo díky závěti měšťanky Argilly de Waldov. Vedení spolku se obávalo, že by časem mohlo dojít ke sporu o část louky v držení ostrostřelců, a tak se rozhodlo obrátit na městské zastupitelstvo pro vyjasnění situace. Celou záležitost kladně vyřídil k 21. dubnu roku 1873 samotný purkmistr Tuschner. Plzeňskému spolku byl pod běžnými podmínkami, které zahrnovaly i zpětný návrat majetku městu Plzni v případě rozpuštění ostrostřelců, daný kus louky převeden do majetku.¹²²

3.9.4. Zakoupení nových pušek

O několik měsíců později se naskytla sboru možnost zakoupit nové vybavení od c. k. četníků. Ti byli vyzbrojeni novou a pro jejich povolání vhodnější puškou. Jejich staré pušky byly navíc ve stále dobrém stavu a uvnitř plzeňského ostrostřeleckého spolku se již delší dobu diskutovalo o výměně pušek za novější. Středobodem diskuze byly především zadavky, které tak prosluly během Rakousko-pruské války. Dosavadní arsenál ostrostřelců tvořily pušky zastaralého typu, které navíc ani nebyly všechny stejné. Takže když se vedení sboru dozvědělo o možnosti odkoupit četnické zbraně, neváhalo a během několika dní došlo k dohodě s c. k. okresním hejtmánstvím plzeňským, které mělo četnické pušky na starost.¹²³

Plzeňský ostrostřelecký spolek odebral 300 četnických pušek včetně bodáků. Každá zbraň vyšla sbor na dvě zlaté. Velitel sboru Petr Koutecký přispěl velkou částkou, aby byl sbor schopen tyto pušky zakoupit. Zbraně dle dohody zůstávaly stále v majetku sboru a členové, kteří měli pušky v držení je měli pouze za poplatek propůjčené. V případě smrti jednotlivých členů se pak poplatek za zbraň vracel pozůstalým.¹²⁴

3.9.5. Slavnost na počest J. Jungmana

20. července téhož roku hrál plzeňský ostrostřelecký spolek jednu z vedoucích rolí ve velkolepé slavnosti na počest sta let od narození Josefa Jungmanna. Veškeré městské spolky se shromáždily u střelnice ostrostřelců na „Obcizně“ a odtud se v průvodu vydaly na náměstí, kde byla umístěna Jungmannova busta a vedle ní vyhrazené místo pro řečníky. Řečníci byli přijati s nadšením a svědkem celé akce bylo plzeňské náměstí vyzdobené

---

122 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 86.

123 Tamtéž s. 86 – 87.

124 Tamtéž s. 87.

národními barvami a mnoha prapory.¹²⁵

Podobné slavnosti se odehrály takřka ve všech větších městech českých zemí, z nichž ta největší se odehrála v Praze. Na tuto slavnost vyslaly své zástupce takřka všechny spolky a nechyběli ani plzeňští ostrořelci, kteří byli zastoupeni 13 členy pod vedením poručíka Adolfa Pytlíka.

3.9.6. Zřízení kanceláře sboru

Významnou událostí v dějinách sboru bylo zřízení samostatné kanceláře pro potřeby ostrořelců v domě velitele Petra Kouteckého. V darované místnosti na plzeňském náměstí byly uskladněny všechny tři prapory, přebytečné pušky a také veškeré knihy a listiny týkající se plzeňského ostrořeleckého spolku. Během zimních měsíců zde probíhala sezení výboru a shromažďovali se zde členové před oficiálními akcemi.¹²⁶

U příležitosti zřízení výše uvedené kanceláře se prameny zmiňují o bohužel nedochované památné knize založené roku 1793. Uvnitř tohoto spisu se nalézaly vlastnoruční podpisy významných osobností, které v minulosti navštívili Plzeň a setkali se se zástupci plzeňských ostrořelců. Mezi podpisy nechybí císař František I., jeho nástupce Ferdinand V. Dobrotivý a ani v té době aktuální císař František Josef I.. Dále byli v dnes již neexistující knize podepsáni bratři Františka Josefa I. - Maxmilián a Ludvík, korunní princ Rudolf a car Alexandr I. Svě jméno do knihy zapsalo i mnoho slavných vojevůdců. Mezi nimi se nacházeli např. kníže Karel ze Schwarzenbergu – vítěz z bitvy u Lipska roku 1813, ruský generál Suvorov¹²⁷ a mnoho dalších. Daly se v ní najít podpisy mnoha tuzemských i zahraničních vojenských hodnostářů, vznešených šlechticů¹²⁸, církevních hodnostářů, arcibiskupů, biskupů, vysoce postavených a zasloužilých úředníků jako např. c. k. místodržitelů, krajských místodržitelů, plzeňských purkmistrů, učenců a mnoho dalších.

V této místnosti byl rovněž uskladněny cenné relikvie spolku. Jednou z nich byl například stříbrný pohár darovaný císařem Ferdinandem V.¹²⁹ jako památku na jeho pobyt ve městě dne 16. ledna 1836. Dalším ceněným pokladem byla čestná zlatá mince udělená

---

125 Tamtéž s. 88.

126 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrořeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrořelecký, 1876. s. 88.

127 Viz Příloha č. 12

128 Viz Příloha č. 9

129 Viz Příloha č. 15

členů sboru Kašparu Tuschnerovi za služby vykonané při transportech zraněných vojáků v roce 1809. Dále se ještě prameny zmiňují o stříbrné minci z roku 1797. Místo umístění těchto relikvií v dnešní době je bohužel neznámé.¹³⁰

Další bohužel nedochovaný artefakt je fotografické album darované plzeňským c. k. místodržitelským radou a okresním hejtmanem Františkem Trojanem. Album, které bylo sboru věnováno pravděpodobně jako poděkování za jmenování čestným setníkem, dokázalo pojmout až 576 fotografií.¹³¹

3.9.7. Rakouský císař v Plzni

Dne 7. září do Plzně zavítal samotný František Josef I. Císař zavítal do Čech v rámci návštěvy velkého vojenského cvičení probíhajícího nedaleko Brandýsa nad Labem pod vedením arcivévody Albrechta. Při této příležitosti zavítal i na dva dny do Prahy na krátkou dobu se zdržel i v Plzni. Nádraží bylo pečlivě vyzdobeno a co nejslavnostněji přichystáno na příjezd vzácného hosta. Restaurace v nádražní budově byla v rámci příprav proměněna ve výstavní salon, protože bylo ohlášeno, že se zde František Josef I. se svým doprovodem zdrží na jídlo.¹³²

Příjezd vlaku očekávali všichni představení c. k. plzeňských úřadů, duchovní v čele s arciděkanem Růžičkou, purkmistr Pecháček s městskými zastupiteli, c. k. důstojnictvo, ředitelé plzeňských škol, evangeličtí a židovští představitelé a samozřejmě i městské spolky. Plzeňští ostrostřelci byli na plzeňském nádraží přítomni v plné zbroji a plném počtu. Podél restaurace byli seřazeni nejvýznamnější měšťtí představitelé. Podél nástupiště pak stála čestná c. k. setnina píseckého pluku č. 11 a vedle ní čestná setnina plzeňských ostrostřelců. Ostatní ostrostřelci pod vedením majora Petra Kouteckého stáli za nimi a za plzeňským spolkem byl postaven celý ostrostřelecký spolek domažlický pod vedením setníka a velitele Hubra. Až za nimi pak stálo velmi početné obecnstvo. Vlak z Vídně nabral více než půl hodinové zpoždění oproti očekávanému příjezdu, ale přesto ho přivítal ohlušující jásot všech přítomných.¹³³

Dle dostupných pramenů byl František Josef I. vřelým přivítáním dojat. Po

---

130 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 88.

131 Tamtéž s. 89.

132 KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny Plzně*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 144.

133 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 90.

zastavení vlaku z něj panovník ihned vystoupil a byl česky přivítán městským purkmistrem v Plzni. Císař na přivítání odpověděl několika českými slovy, a pak pokračoval v poděkování za uvítání v němčině. Poté si prohlídl čestnou vojenskou setninu z Písku a čestnou ostrostřeleckou setninu pod vedením setníka Kornera. František Josef I. krátce promluvil jak s velitelem plzeňských ostrostřelců, tak i s jednotlivými veliteli čestných setnin a několika náhodnými členy. Poté prohodil několik slov i s jednotlivými představiteli důležitých úřadů vyrovnaných před nádražní restaurací a vydal se s družinou posnídat dovnitř. Pro císaře a jeho doprovod bylo mimo jiné připraveno mělnické víno a plzeňský ležák, o kterém se vyjádřil velmi pochvalně. Při této příležitosti mu byla předložena i pamětní kniha sboru, do níž se František Josef I. podepsal.¹³⁴

Před samotným odjezdem si ještě císař poslechl zpěváky místních pěveckých spolků Hlaholu a Liedertafelu. Prohlídl si plzeňskou odnož spolku Sokol, místní hasičský sbor, řeznický spolek, německý turněský spolek Aar, veteránský spolek a shromážděné havíře. Prohodil několik slov s předáky jednotlivých shromáždění a poté se již po poděkování za příkladnou pohostinnost vydal vlakem opět směrem k Praze. Při odjezdu vyšel ještě František Josef I. na ochoz svého vagonu a zdravil z něj přítomné davy.¹³⁵

3.9.8. Audience u císaře

Plzeňští ostrostřelci se s císařem v rámci jeho návštěvy Čech setkali ještě jednou. Původně chtěli využít přímo panovníkovi přítomnosti v Plzni, aby mu přednesli svou prosbu o udělení památné stříbrné mince za skutky vykonané v roce 1866 během Rakousko-pruské války. Památnou minci obdržely veškeré pražské měšťanské sbory za služby, které plzeňští ostrostřelci odvedli ve stejné míře jako jejich pražští soukmenovci. Velení sboru tedy sepsalo písemnou žádost, kterou chtělo císaři předat, ale na radu c. k. okresního hejtmanství se nakonec rozhodlo o přednesení prosby v soukromé audienci.¹³⁶

Žádosti o soukromé setkání s císařem bylo takřka okamžitě vyhověno a audience byla naplánována hned na první den pobytu Františka Josefa I. v Praze, tedy na 8. září. Početná delegace plzeňského ostrostřeleckého spolku vyrazila do Prahy večerním vlakem

---

134 Viz Příloha č. 7

135 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň:

Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 91.

136 Tamtéž s. 91 – 94.

a druhý den se zúčastnila velkolepé oslavy příjezdu císaře, která se odehrála na Střeleckém ostrově za přítomnosti mnoha pražských i mimopražských sborů.

Samotné audience se zúčastnil velitel sboru major Petr Koutecký a jeho pobočník Jan Daubek. František Josef I. přijal plzeňské ostrostřelce v jednu hodinu odpolední na Hradčanech. Vyjádřil se pochvalně o celém sboru a vřelé setkání zakončil ujištěním o vyplnění prosby plzeňské delegace. Po dvou dnech strávených v Praze se panovník přesunul přímo na místo vojenského cvičení v Brandýse nad Labem, kde pobyl několik dní a pak se vydal bez zastávky zpět vlakem do Vídně.¹³⁷

K udělení památní mince ale nakonec přes slib samotného císaře nedošlo. Plzeňskému ostrostřeleckému spolku bylo v této záležitosti zasláno negativní stanovisko od c. k. plzeňského okresního hejtmanství, ve kterém bylo sboru sděleno, že památní mince již být udělena nemůže, protože od válečných činů ostrostřelců uběhlo více než osm let.

3.9.9. Pomník J. F. Smetany

Další akcí, která se dotýkala celého plzeňského společenského života a do dnešních dnů je její výsledek v Plzni viditelný, bylo odhalení pomníku významného gymnasiálního profesora a čestného člena plzeňského ostrostřeleckého spolku Josefa Františka Smetany. Bratranec legendárního hudebního skladatele Bedřicha Smetany byl z řádu teplických premonstrátů a v Plzni byl společně s Josefem Sedláčkem vůdčí osobností národního obrození.¹³⁸

Pomník byl postaven v blízkosti budovy tehdejšího gymnázia, ve které Josef František Smetana strávil většinu profesního života a přímo naproti domu, ve kterém žil.

Plzeňský ostrostřelecký spolek nechyběl mezi shromážděným davem. Na úvod byla v gymnáziu představena pomocí přednášky rozsáhlá činnost Josefa Smetany a poté se v průvodu od školní budovy vydal shromážděný lid k samotné soše národního buditele. U pomníku čestného plzeňského ostrostřelce položily zástupci sboru vavřínový věnec. Celá slavnost byla zakončena pohoštěním v měšťanské besedě.

Není bez zajímavosti, že do základů dodnes stojícího pomníku byl vložen tehdy

---

137 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň:

Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 94.

138 KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny Plzně*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 144.

aktuální novinový výtisk a rovněž se v něm nachází soupisy všech tehdejších plzeňských spolků. V základním kameni pomníku lze tedy nalézt kompletní soupis plzeňských ostrostřelců z té doby a rovněž stručnou historii sboru samotného.¹³⁹

---

139 HEROLD, František, *ed. Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 96.

3.10. Rok 1875 až po zánik spolku

3.10.1. Změny na střelnici

V roce 1875 přišla velká změna v okolí střelnice plzeňského sboru, protože byl ve městě ustanoven Sadařský spolek, který si předsevzal osázet holé okolí Plzně novými stromy. Městská rada svěřila nově vzniklému spolku i část louky „Obcizny“. Mnoho členů ostrostřeleckého spolku pomáhal sadařům zušlechtit krajinu v přímé blízkosti jejich střelnice a mnoho nově vysázených stromů přineslo i větší počet běžných návštěvníků. Samotné prostory střelnice byly upraveny jako zahradní restaurace a pronajmuty hostinskému. Dvakrát týdně, vždy ve čtvrtek a v neděli, zde hrála sborová kapela a střelnice se mezi plzeňany stala oblíbeným místem pro setkávání. V důsledku zvýšeného počtu návštěvníků byla umožněna střelba do terčů i těm měšťanům, kteří nebyli členy spolku.¹⁴⁰

3.10.2. Střelecká soutěž

V průběhu léta toho samého roku se plzeňskému ostrostřeleckému spolku povedlo zřídit ještě zajímavější terč v podobě pohyblivého jelena. Tento strojem řízený cíl byl zhotoven strojařem Janem Klotzem a ještě zvýšil již tak vysokou popularitu střelnice. Už na slavnostní odhalení tohoto terče se dne 15. srpna 1875 sešlo velké množství lidu a soutěžilo o věcné ceny pro nejlepší střelce. Sochař Jan Cingroš pro tuto slavnost speciálně zhotovil i bustu velitele sboru majora Petra Kouteckého. Střelba se od tohoto dne konala nepřetržitě až do uzavření střelnice 7. září. Střelnice se na většině míst v českých zemích přes zimu z důvodu nepříznivého počasí uzavíraly. Do té doby na střelnici zavítali nejen obyvatelé Plzně, ale i lidé z širokého okolí.¹⁴¹

Dne 8. září se konalo slavnostní zakončení střelby a rozdaly se ceny, které byly vskutku hodnotné. První cenou pro nejlepšího střelce byl dar od městského sládky Jakuba Blochla. Jednalo se o křišťálovou, stříbrem ozdobenou mísu a dva dukáty. Druhé místo

---

140 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň:

Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 96.

141 Tamtéž s. 96 – 97.

bylo oceněno zlatými remontoir hodinkami a dukátem. Třetí cenou bylo 6 kusů jídelního náčiní ze stříbra a 7 stříbrných mincí. Čtvrtou cenou bylo pět dukátů na sametovém stojanu. Střelec umístěný na pátém místě si odnesl konvici na čaj ze stříbra. Další ceny již nebyly tak hodnotné. Šestý střelec si odnesl kalíšky na vejce pro 12 osob. Sedmou cenou byla umělecky vyřezávaná a vykládaná schránka na léky a 3 stříbrné mince. 8. umístění bylo oceněno křišťálovou sklenicí se stříbrným víčkem a jedním dukátem. Devátý střelec si odnesl deset stříbrných zlatníků na sametovém stojánu a desátou cenou byla stříbrná karafa a dvě stříbrné mince. Poslední oceněné místo bylo místo jedenácté, které vítězi zajistilo vyřezávaný pulpit¹⁴² a 7 stříbrných mincí.¹⁴³

3.10.3. Zánik plzeňských ostrostřelců

Z následujících let se již mnoho informací o působení ostrostřeleckého sboru nedochovalo. Jisté je, že ještě v letech 1885 a 1894 byli ostrostřelci přítomni na nádraží při příležitosti příjezdu Františka Josefa I. Ten jim dokonce při obou těchto návštěvách věnoval na památku do sborového majetku skvostné poháry¹⁴⁴.

V roce 1888 pak dochází ke změně ve vedení plzeňských ostrostřelců. Petr Koutecký byl nucen rezignovat ze zdravotních důvodů na svou velitelskou funkci a nahradil ho setník Jan Daubek. Ten při této příležitosti věnoval do pokladny ostrostřelců 400 zlatých.¹⁴⁵

Sbor pravděpodobně prospíval ještě na přelomu 19. a 20. století, kdy díky poslední vůli setníka Kříže¹⁴⁶ obdržel dům¹⁴⁷ č.p. 166 ve Fodermayerově ulici.¹⁴⁸ Nicméně následný politický vývoj nechystal pro ostrostřelecké spolky nic dobrého. Zatímco většina českého národa si přála odtrhnutí od rakouské monarchie, tak většina ostrostřeleckých spolků si přála pravý opak. Ostrostřelecké spolky vznikly díky podpoře rakouských císařů a cítily vůči nim silné pouto. Není zcela jasné, zda právě tenhle nejrozšířenější důvod stál za zánikem plzeňského ostrostřeleckého spolku, nicméně jeho osud kopíruje osudy spolků ostatních. Po přeměně státního zřízení na československém území prochází plzeňský

---

142 Stojan na čtení

143 HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876. s. 97.

144 Viz Příloha č. 15

145 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 223.

146 Viz Příloha č. 5

147 Viz Příloha č. 13

148 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 227 – 228.

spolek několika vynucenými organizačními změnami, až nakonec zcela přestává existovat.¹⁴⁹

---

¹⁴⁹ *Archiv města Plzně*, Inventář: Ostrořelci v Plzni 1776-1877, kart. 1425, i. č. 1425/14.

4. Malované terče

Sbírka dostupných plzeňských malovaných terčů se skládá z větší části z obrazů, které byly namalovány v průběhu 18. století. Zejména pak mezi léty 1793 – 1798. Podobu terčů z 19. století se podařilo zachytit a dochovat v osmi případech.

Na prvním terči¹⁵⁰ z 19. století se nachází velitel plzeňských ostrostřelců Phillip Tuschner dalšími členy spolku seřazenými po obou stranách terče. Uprostřed je vyobrazen rakouský císař.¹⁵¹

Druhý terč¹⁵² namaloval neznámý autor v roce 1810. Jedná se o olejovou malbu na dřevo, která zobrazuje pohled na severozápadní část plzeňského náměstí. Terč byl věnován 10. května 1810 velitelem ostrostřeleckého sboru J. Pirnerem. Zobrazuje ostrostřeleckou slavnost, přičemž v pozadí je podrobně vyobrazena pětice domů č.p. 232-236. Vpravo při okraji terče je zobrazena část kostela sv. Bartoloměje.¹⁵³

Třetí terč¹⁵⁴ pochází z roku 1835 a je na něm zobrazen požár, který tehdy Plzeň postihl. Dominantou terče je kostel sv. Bartoloměje v plamenech. Terč byl plzeňským ostrostřelcům darován Eduardem Fordermayerem 10. května 1835.¹⁵⁵

Na čtvrtém terči¹⁵⁶ z roku 1840 je vyobrazena ostrostřelecká slavnost na plzeňském náměstí. V popředí vidíme představitele města a velitele sboru, který jede na koni. Na pravém okraji malovaného terče je pak zobrazen okraj kostelu sv. Bartoloměje.¹⁵⁷

Pátý terč¹⁵⁸ byl darován v roce 1846 J. Jilkou a namalován malířem Ihlem.¹⁵⁹ Zobrazuje několik mužů na lovu. V dolní části terče se pak nachází několik psaných vět velebících přírodu a občany Plzně.¹⁶⁰

---

150 Viz Příloha č. 19

151 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/17.

152 Viz Příloha č. 20

153 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 36.

154 Viz Příloha č. 21

155 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. Inv. 370/19.

156 Viz Příloha č. 22

157 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. Inv. 370/21.

158 Viz Příloha č. 23

159 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 44.

160 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/22.

Šestý terč¹⁶¹ byl darován Jiřím Kibitzem roku 1857. Na terči se uprostřed nachází skalnatý útes, dělicí plochu obrazu na dvě poloviny. V levé polovině nalezneme rozbouřenou řeku s plachetnicí. V pozadí pak opevněnou Plzeň zachycenou z jihozápadu. Za hradbami lze spatřit kostel sv. Bartoloměje, radnici a františkánský kostel. Na obloze se rozprostírají temné mraky. Na pravé polovině je sluncem ozářená Plzeň ze severního pohledu. Podrobně jsou zde zachyceny důležité budovy: Kostel, věž vodárny, radnice, špitál sv. Martina, zbrojnice, kasárny, komín parního mlýna a na rovině před městem hospodářská stavení na Roudné. Plachetnice s nápisem PILSEN na přídi se nachází na rozbouřené řece a jsou na ní viditelné vlaječky v plzeňských barvách.¹⁶²

Sedmý terč¹⁶³ byl pravděpodobně namalován Janem Herzogem a to v roce 1874. Daroval ho ostrostřeleckému sboru tehdejší velitel Petr Koutecký k výročí 10 let od uplynutí slavnosti svěcení praporu, kterou taktéž zobrazuje. Jedná se opět o olej na dřevě. Na jižní polovině náměstí je na něm nastoupen sbor plzeňských ostrostřelců, vpravo před tribunou se nacházejí čelní představitelé sboru a hosté. U praporu řeční tehdejší velitel Josef Bubník, dáma s doprovodem je hraběnka Schonborn, která při svěcení zastupovala arcikněžnu Giselu, kmotru praporu. Výjev slavnosti je v pozadí uzavřen domy na západní straně náměstí. Na ploše náměstí vlevo za ostrostřelci vyčnívá kandelábr plynového osvětlení z roku 1860 a ještě empírová kašna s vodotryskem. V ozdobném znaku uprostřed dolní části terče se nachází plzeňský znak, nápis Svěcení praporu darovaného od J.V. Císaře a krále Františka Josefa I. c. k. priv. měšťanskému sboru ostrostřeleckému v Plzni, dne 7. května 1863. Věnoval k upomínce na tuto slavnost Petr Koutecký, t. č. Major sboru ostrostřeleckého r. 1874.¹⁶⁴

Posledním terčem¹⁶⁵ je olejová malba na dřevě od neznámého autora z roku 1885. Jedná se o zobrazení uvítání císaře Františka Josefa I. na plzeňském nádraží. Tento terč daroval sboru rovněž velitel sboru Josef Koutecký. Zobrazuje nastoupenou jednotku ostrostřelců před původní budovou plzeňského nádraží, která vzdávají hold císaři. Nádražní budova je podrobně zobrazena včetně vstupu s baldachýnem ukončeným císařskou korunou, vlajkami a ostatní slavnostní výzdobou. U otvorů po střelách jsou

---

161 Viz Příloha č. 24

162 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 42.

163 Viz Příloha č. 25

164 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 173.

165 Viz Příloha č. 26

zapsána jména střelců. V dolní části terče se nachází český a německý nápis Čestná setnina plzeňského c. k. priv. měšť. sboru ostrostřeleckého uctivě vítá jeho c. k. ap. Veličenství Františka Josefa I. na nádraží při jeho příjezdu do Plzně dne 27. srpna 1885. Věnuje Petr Koutecký, major sboru.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ MERGL, Jan: *Plzeňské pohledy a veduty čtyř století: 1500 – 1900*. Plzeň: Nadace 700 let města Plzně, 1995. s. 53.

5. Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo shromáždit dostupné informace o plzeňských ostrostřelcích z již vydaných publikací ale i z archivních pramenů, obohatit je o zajímavý obrazový materiál a vše shrnout do jedné práce. Mým přáním bylo poskytnout výše uvedené možným zájemcům z řad široké veřejnosti.

Samotný měšťanský ostrostřelecký sbor hrál do svého zániku pravděpodobně největší roli v plzeňském spolkovém životě. Zvyšoval prestiž jednotlivých členů a do jisté míry i věhlas města. Moje práce se věnuje prakticky pouze vymezenému časovému období 19. století. Zde se tedy nabízí možnost prostudovat podrobněji i zbylé časové úseky jeho působení a zkompletovat tak tuto bezesporu důležitou kapitolu plzeňského společenského života do jednoho obsáhlého díla. Další možností, jak v tomto tématu pokračovat, by mohlo být zaměření na jednotlivé osobnosti plzeňských ostrostřelců. Především jednotliví velitelé sboru zastávali mnoho významných veřejných funkcí a pomocí prostudování jejich života by bylo možné ještě lépe ilustrovat význam tak trochu pozapomenutých ostrostřelců.

19. století je historicky nejlépe zmapované období plzeňského spolku. Toto období je ale nejlépe zmapované u většiny ostrostřeleckých spolků. Z toho důvodu má práce může sloužit jako srovnání pro další studie spolkového života ostrostřelců v rámci České republiky. Díky zveřejnění této práce v několika institucích je také dostupná pro širokou veřejnost, která může bez nutnosti překládání německých textů a znalosti dobových písem prozkoumat významnou část spolkového života v Plzni v 19. století.

6. Summary

The subject of this Bachelor thesis are sharpshooters in Pilsen during the period of the 19th century. Sharpshooters clubs were one of the socially most influential organizations in the Czech lands throughout this time period and the same applies to Pilsen's sharpshooters.

The thesis is divided into several parts. Each one of these parts deals with a little bit different topic. While the whole paper is primarily about the sharpshooters of Pilsen, the first part is about sharpshooting in general. It still often refers to Pilsen's men, but it is mostly about the development, culture, members and shooting ranges of sharpshooting clubs in all of Europe. The second part contains the development of Pilsen's sharpshooters in the 19th century and their most important celebrations. This chapter alone is divided into smaller sections of short time periods. The last part does not deal with historic development of Pilsen's sharpshooters. It is filled with painted targets from this particular era.

The aim of this Bachelor thesis is to introduce Pilsen's sharpshooters as very interesting and also very important part of Pilsen's social history. The paper describes important moments from Pilsen's sharpshooters club history that contribute to these presumptions and in the end even prove them.

7. Seznam použitých pramenů

Archiv města Plzně, Jaroslav Douša, Inventář: Ostrostřelci v Plzni 1776-1877.

Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116.

8. Seznam použité literatury a internetových zdrojů

PÁTKOVÁ, Hana. *Bratrstvie ke cti Božie, Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách.* Praha: KLP – Koniasch Latin Press a Ústav pro klasická studia AV ČR a Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě, 2000. s. 8-9

KILIÁN, Jan a BOUŠKOVÁ, Pavlína: *Střelecké spolky na Teplicku a jejich terče.* Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2011.

KMOŠEK, Petr: *Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče.* Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003.

ERBEN, KAREL JAROMÍR: *Dějiny cis. král. výs. měšťanských ostrostřelců pražských: pamětní spis k slavnosti 500letého trvání téhož sboru.* Praha: Tisk c.k. dvorní knihtiskárny Synův Bohumila Haase, 1860.

KONEČNÝ, Stanislav: *Poličští ostrostřelci.* Polička: Kulturní služby města Poličky, 1998.

KMOŠEK, Petr: *Chrudimští ostrostřelci a jejich malované terče: historie Sboru privilegovaných měšťanských ostrostřelců v Chrudimi a jeho malovaných terčů.* Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 2001.

HEROLD, František, ed. *Památné události c.k. priv. měšťanského sboru ostrostřeleckého v Plzni*. Plzeň: Měšťanský sbor ostrostřelecký, 1876.

KREJČÍ, Radek: *Vysokomýtští střelci v průběhu dvou století*. Vysoké Mýto: nákladem autora, 2000

MACKOVÁ, Marie: *Spolky ostrostřelců a jejich postavení ve venkovských městech druhé poloviny 19. století*. Praha, 2000.

SCHILDBERGER, Vlastimil: *Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století*. Brno: Brněnský městský střelecký sbor, 2004.

LETOŠNÍKOVÁ, Ludiše: *Lovecké zbraně v Čechách*. Praha, 1980.

ANTL, Theodor: *Dějiny sboru c.k. privilegovaných ostrostřelců v Třeboni*. Třeboň: nákladem sboru, 1902.

LUGS, Jaroslav: *Střelci a čarostřelci*. Praha: Naše vojsko, 1973.

KUTÍLKOVÁ, Dagmar: *Vojenské odívání*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

BURIAN, Václav: *Terče olomouckých ostrostřelců*. Olomouc: Krajské vlastivědné muzeum, 1982.

SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň, Národní garda, 1930.

PROCHÁZKA, Roman: *Österreichisches Ordenshandbuch*. München: 1974.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny země koruny české II*. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-60-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Vojenské dějiny československa II. díl*. Praha : Naše vojsko, 1986.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Obrázkové dějin národa československého: Díl II. Od doby Jagellovské až do našich dnův*. Praha: Nakladatelství Josefa R. Vilímka, 1924.

CARLYLE, Thomas, *History of Friedrich II. of Prussia, Vol. VIII. (Of XXI.) Book VII*,
Published by the Library of Alexandria: 2008

KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny Plzně*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

PERNES, Jiří. *Habsburkové bez trůnu*. Praha : IRIS, 1995. ISBN 80-85893-07-X.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození*. 1. vyd.
Praha : Československá akademie věd, 1960.

HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha : Brána ; Knižní klub, 1996. 408 s. ISBN 80-85946-19-X.

MERGL, Jan: *Plzeňské pohledy a veduty čtyř století: 1500 – 1900*. Nadace 700 let města Plzně, 1995.

Ostrostřelci zemí Koruny české. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z:
<http://ozkc.majestat.cz/>

9. Seznam obrazových příloh

- Příloha č. 1** Major Josef Bubník podoba z roku 1853
- Příloha č. 2** Velitel a major Petr Koutecký v roce 1875
- Příloha č. 3** Phillip Tuschner - první velitel plzeňských ostrostřelců v 19. století
- Příloha č. 4** Emanuel Tuschner - setník a později inspektor sboru
- Příloha č. 5** Mecenáš sboru a rovněž jeho setník Čeněk Kříž v roce 1873
- Příloha č. 6** Desky památné knihy plzeňských ostrostřelců
- Příloha č. 7** List z pamětní knihy s podpisem Františka Josefa I.
- Příloha č. 8** List z památné knihy na počest vojevůdce Karla Schwarzenberga
- Příloha č. 9** List na počest knížete Karla Alexandra z roku 1820
- Příloha č. 10** List s vlastnoručním podpisem cara Alexandra I. z roku 1823.
- Příloha č. 11** Detail podpisu cara Alexandra I.
- Příloha č. 12** Detail podpisu ruského generála Suvorova
- Příloha č. 13** Dům setníka Kříže ve Fodermayerově ulici
- Příloha č. 14** Sborová pokladnice z roku 1846
- Příloha č. 15** Čestné poháry věnované rakouskými panovníky.
- Příloha č. 16** Stará střelnice plzeňských ostrostřelců
- Příloha č. 17** Uniformovaní plzeňští ostrostřelci (okolo roku 1865)
- Příloha č. 18** Prapor darovaný Františkem Josefem I.
- Příloha č. 19** Malovaný terč z roku 1800
- Příloha č. 20** Malovaný terč z roku 1810
- Příloha č. 21** Malovaný terč z roku 1835
- Příloha č. 22** Malovaný terč z roku 1840
- Příloha č. 23** Malovaný terč z roku 1846
- Příloha č. 24** Malovaný terč z roku 1857
- Příloha č. 25** Malovaný terč z roku 1874
- Příloha č. 26** Malovaný terč z roku 1884

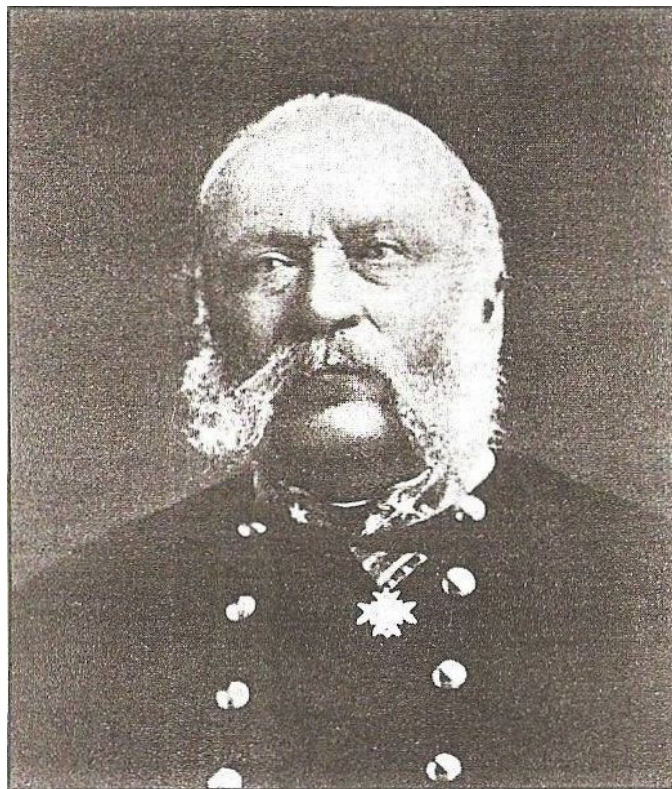
Příloha č. 1: Nejvýznamnější osobnost plzeňských ostrostřelců v průběhu 19. století – major Josef Bubník podoba z roku 1853.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 373.

Příloha č. 2: Velitel a major Petr Koutecký v roce 1875.¹⁶⁸

Příloha č. 3: První velitel plzeňských ostrostřelců v 19. století a majitel továrny na sukno v roce 1802.¹⁶⁹

¹⁶⁸ *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 375.

¹⁶⁹ *Tamtéž*, č. inv. 377.

Příloha č. 4: Emanuel Tuschner, který byl setníkem a později inspektorem sboru, rovněž plzeňským purkmistrem v letech 1868 – 1873.¹⁷⁰

Příloha č. 5: Mecenáš sboru a rovněž jeho setník Čeněk Kříž v roce 1873.¹⁷¹

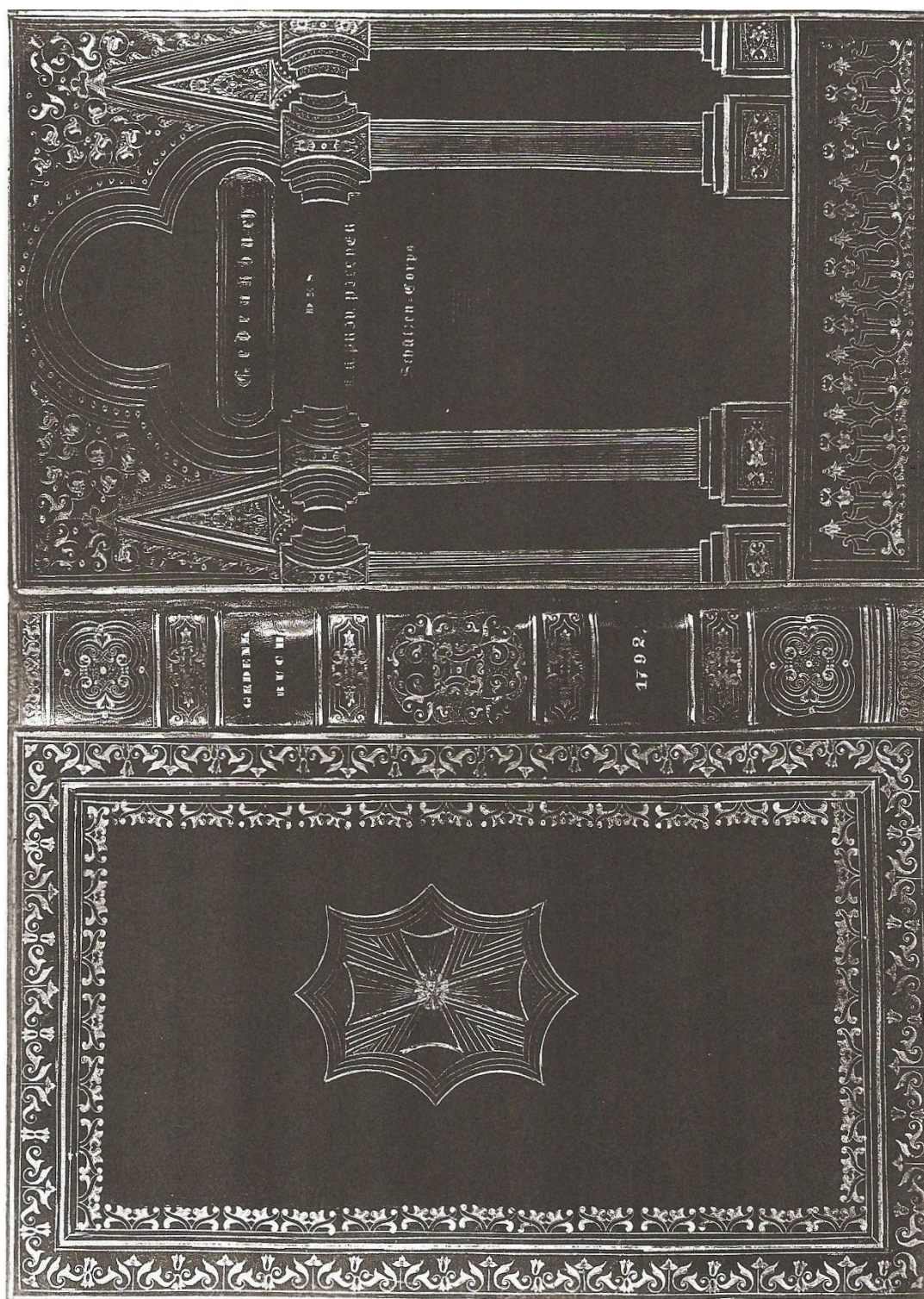

---

¹⁷⁰ *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 378.

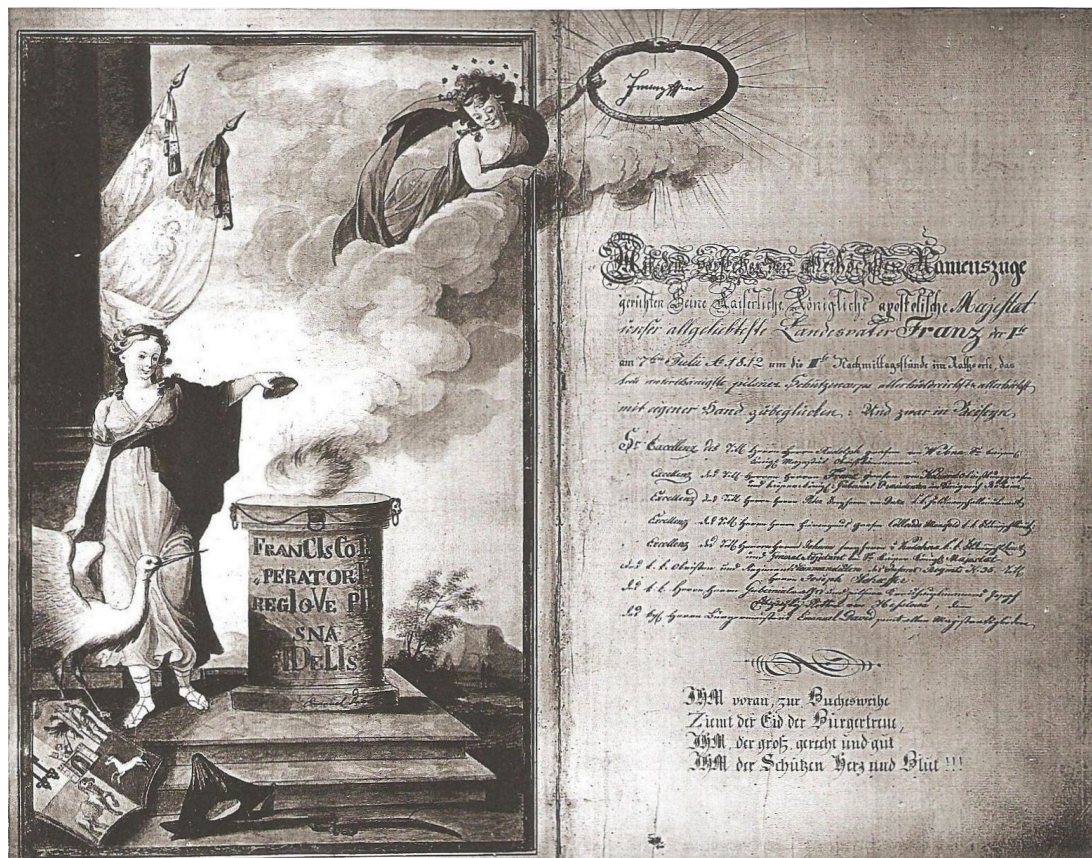
¹⁷¹ Tamtéž č. inv. 376.

Příloha č. 6: Desky památné knihy plzeňských ostrostřelců¹⁷²

¹⁷² Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/1.

Příloha č. 7: List z pamětní knihy s podpisem Františka Josefa I.¹⁷³

Příloha č. 8: List z památné knihy na počest vojevůdce Karla Schwarzenberga (1814).¹⁷⁴

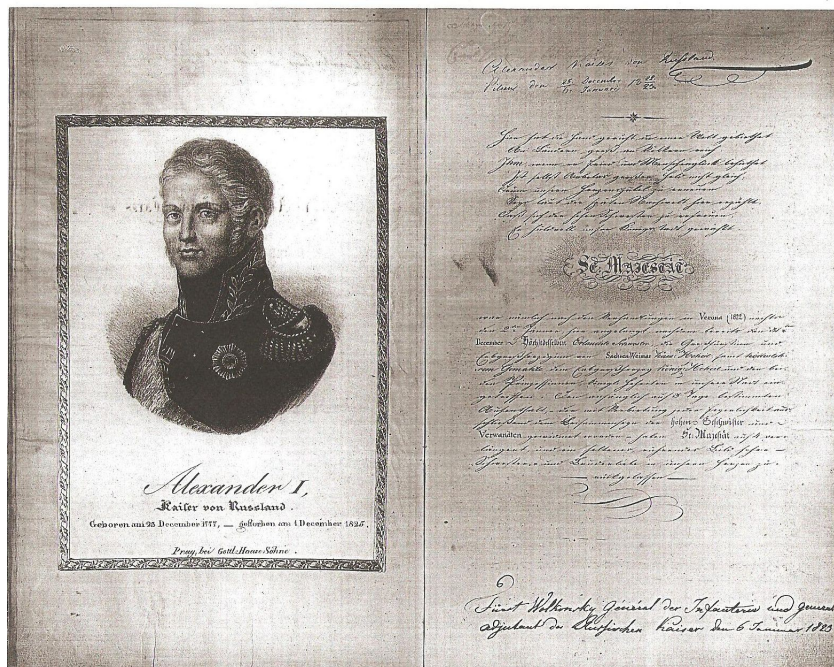
173 Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/4.

174 Tamtéž č. inv. 372/3.

Příloha č. 9: List na počest knížete Karla Alexandra z roku 1820.¹⁷⁵

Příloha č. 10: List s vlastnoručním podpisem cara Alexandra I. z roku 1823.¹⁷⁶

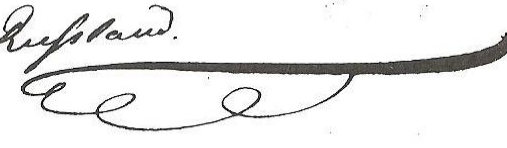

175 Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/5.

176 Tamtéž č. inv. 372/6.

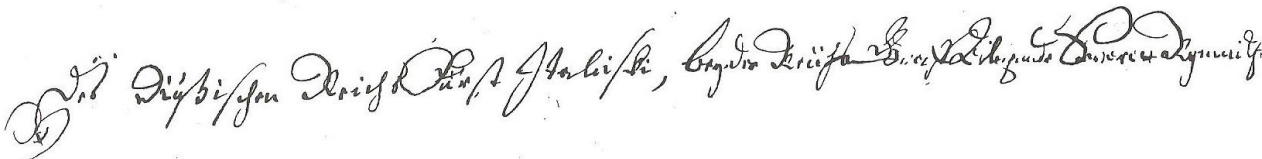
Příloha č. 11: Detail podpisu cara Alexandra I.¹⁷⁷

Alexander Kaiser von Rußland.
Peters den 25. December 1822.
6. Januari 25.

Příloha č. 12: Detail podpisu ruského generála Suvorova.¹⁷⁸

Gen. D'Albissou Chef d'Etat Major, Grand Maître de la Cour de l'Empereur et de l'Impératrice

177 Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/9.

178 Tamtéž č. inv. 372/8.

Příloha č. 13: Dům setníka Kříže ve Fodermayerově ulici (dnešní ulice Bedřicha Smetany), který byl po skonání majitele dle jeho poslední vůle převeden do vlastnictví plzeňských ostrostřelců.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/12.

Příloha č. 14: Sborová pokladnice z roku 1846.¹⁸⁰

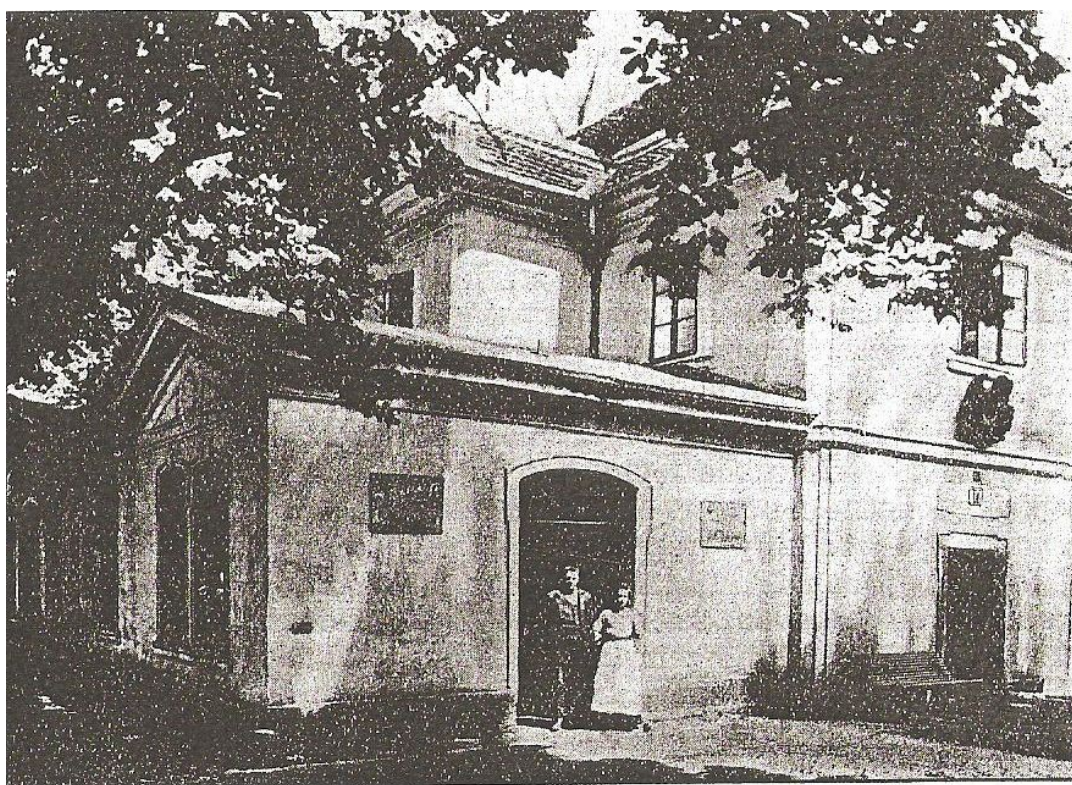
Příloha č. 15: Čestné poháry věnované plzeňským ostrostřelcům rakouskými panovníky.
Zleva: Pohár od Ferdinanda I. z roku 1866, Poháry od Františka Josefa I. z let 1885 a 1894.¹⁸¹

180 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 372/10.

181 *Tamtéž* č. inv. 372/11.

Příloha č. 16: Stará střelnice plzeňských ostrostřelců¹⁸²

182 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 238 – 239.

Příloha č. 17: Uniformovaní plzeňští ostrostřelci (okolo roku 1865)¹⁸³

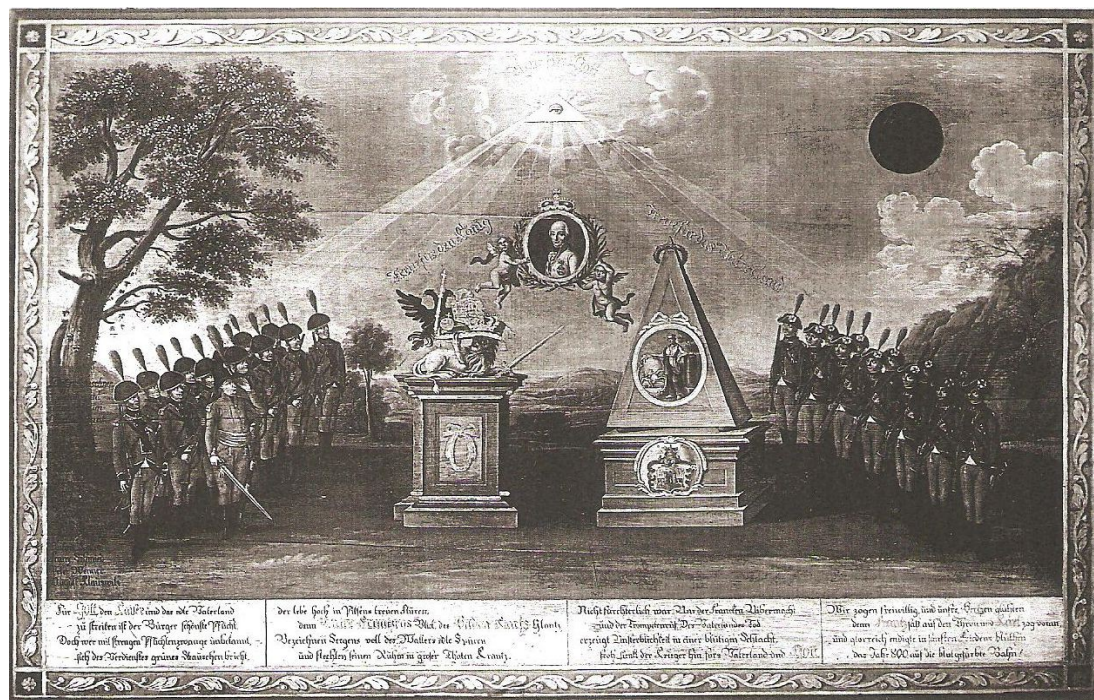
Příloha č. 18: Prapor darovaný Františkem Josefem I.¹⁸⁴

183 SCHIEBL, Jaroslav. *Měšťan ve zbroji*. Plzeň: Národní garda, 1930. s. 169.

184 Tamtéž s. 174.

Příloha č. 19: Malovaný terč z roku 1800¹⁸⁵

Příloha č. 20 – Malovaný terč z roku 1810¹⁸⁶

185 Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/17.

186 ZČM, sbírka negativů, inventář č. 9774.

Příloha č. 21: Malovaný terč z roku 1835¹⁸⁷

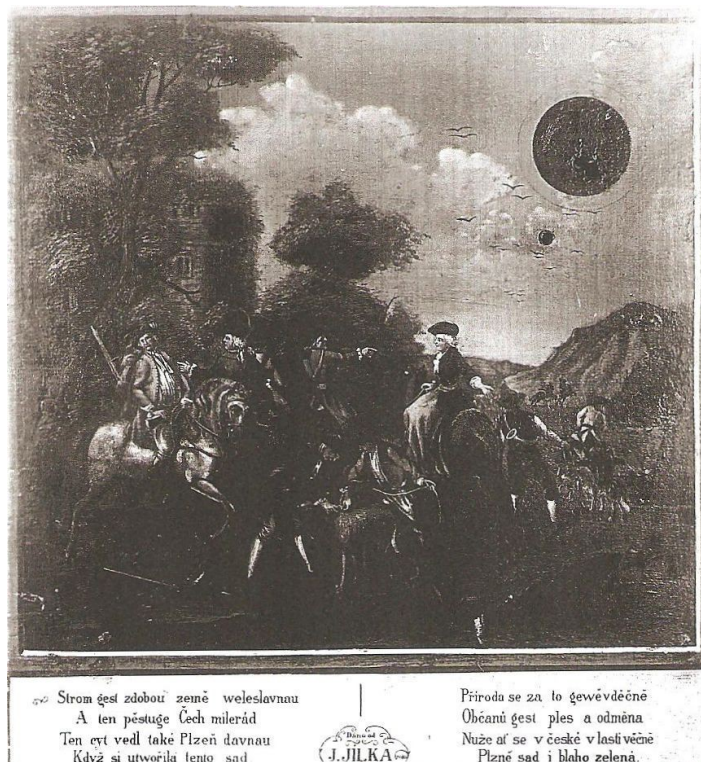
Příloha č. 22: Malovaný terč z roku 1840¹⁸⁸

187 *Archiv města Plzně*, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/19.

188 *Tamtéž* č. inv. 370/21.

Příloha č. 23: Malovaný terč z roku 1846¹⁸⁹

Příloha č. 24: Malovaný terč z roku 1857¹⁹⁰

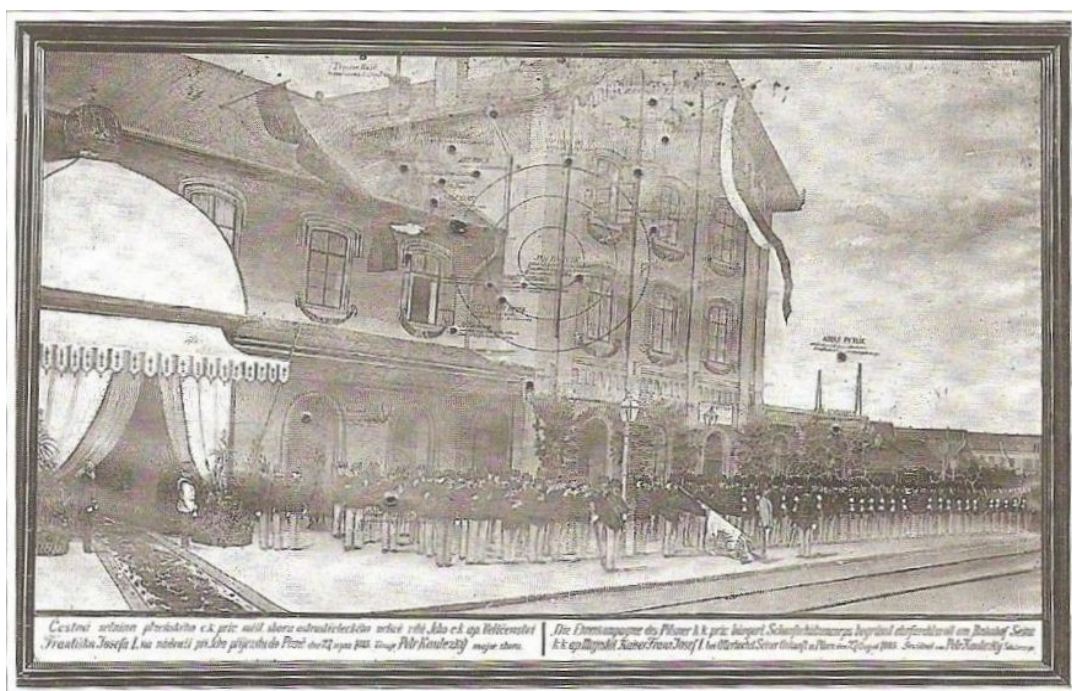
189 Archiv města Plzně, Jaroslav Schiebl, kart. LP 2116, č. inv. 370/21.

190 ZČM, sbírka negativů, inventář č. 68 054.

Příloha č. 25: Malovaný terč z roku 1874¹⁹¹

Příloha č. 26: Malovaný terč z roku 1885¹⁹²

191 ZČM, sbírka negativů, inventář č. 9773.

192 MERGL, Jan: *Plzeňské pohledy a veduty čtyř století: 1500 – 1900*. Plzeň: Nadace 700 let města Plzně, 1995. s. 44.